

№ 6354/49

ЗА

1873/1476

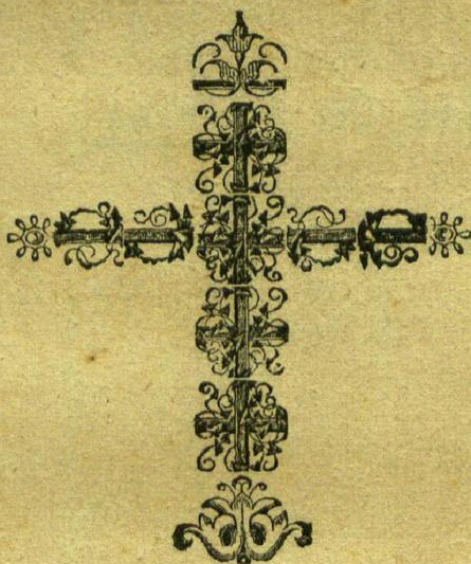
ЮСТИНИАНОВЫ ПРАВА

НА

ОХРИДСКА АРХИЕПИСКОПІЯ

ИЛИ

за църковна независимость и самостоятельность на
Охридско-Българско Священноначаліе.

ЦАРИГРАДЪ,

Въ печатницѣтъ при Асма-алтъ у Джамлѣ-ханъ № 8.

1873

Любезный Читатели!

Предлагаемому Вамъ тука за независимость и самостоятельность на Охридско-Българско Священноначалие написано быде още въ 1851 година, когато още ни то мислеше нѣкойси за такво нѣщо; послѣ това ся напечати оно въ Българскы Цариградскы Книжници въ 1858—1861 год. Сега отново споредъ времето и обстоятелствата ся пополни и ся напечати оно отъ сжщійтъ съчинитель, който и умолява ученитѣ еднородцы и нееднородцы, ако намѣратъ въ него погрѣшки или недостаточны доказательства, погрѣшки тѣ да исправатъ, а за доказательства Оныя вседушевно желае, щото тѣи просвѣщенны мѣжи да ся заемнатъ и, при своята си безпристрастна критика, да представатъ другы по-ясны и по-вѣрны свои доказательства.

ства въ полза или въ опроверженіе на неговытъ, което
и въ единйтъ и въ другйтъ случай ще послужи за пол-
за и на Българска ІерарХія и на Църковна Исторія.

Съчинитель.

ЗА
ЮСТИЦІАНОВЫ ПРАВА
на
ОХРИДСКА АРХІЕПИСКОПІЯ.

При всичко това, що милостивыйтъ и челоуѣколюбивыйтъ нашъ Царь Султанъ Абдуль Азисъ освободи вѣрно-подданныйтъ си Българскій народъ чрезъ Свой Высокій Ферманъ изъ-подъ ярематъ на Цариградскійтъ Патріархъ и на неговото безчелоуѣчно духовенство и возобнови единъ независимъ и самоуправителнъ Церковь подъ име Екзархія, но той, Патріархъ, като и до сега не припознава, нито иска да припознае тѣхъ Высокъ Царскъ волю и благоволеніе камъ Българытъ, то и ся сили онъ да удържи право за да избира и да праща пакъ на Българытъ всичко високо духовенство, какъ-то Епископы, Архіепископы и Митрополиты на Българскы Іерархическы Престола, изъ едни само Гръцы, или же погърченны Българи, Арнауты и Куцовласы, така, щото чистытъ Българе и сега да нѣматъ въ своя Іерархія духовенство пò-горѣ отъ священническа степенъ, а къ Епископска степенъ и престолъ, и къ църковна независимость да имъ бѣде закрытъ всекаковъ достѣпъ. Таквы очевидно неестественны, противуевангелскы, противуцърковны и весьма пагубны по свои послѣдствія претенціи на Цариградското Патріаршество неволио приводятъ всякого къ

слѣдующій вопросъ: *всегда ли е было това заради Българска Іерархія така, или е имала и она въ преждны времена природны изъ свой родъ върховны църковны пастыри, които независѣли и не были подчинены нито на Цариградскійтъ, нито на други нѣкои патріарси?*

Мы знаеме, що на Българска Църковь още при първо нейно появленіе, Римска и Цариградска Церкви употреблявахъ всички свои силы да ѣѣ присвоятъ, но была ли она подчинена въ іерархическо отношеніе на нѣкоя си изъ нихъ така, каквото ѣѣ найдохме мы и каквото искатъ Гърцы-тъ да бжде она за всегда въ сѣвършенна зависимость отъ Цариградскаго патріарха? Возможното рѣшеніе на овый вопросъ ще бжде предметъ на нашето изслѣдованіе. И, утвърждающися на исторически свидѣлства и писменны документи, отговараме, що Българската църковь имала е самостоятелнѣ и отдѣлнѣ църковнѣ іерархіѣ и първосвятители нейны независѣли нито отъ Римскы, нито отъ Цариградскы патріарси нито кога были избираны, нито кога были посвящаваны на Архіепископскій чинъ, нито пакъ кога са управлявали Българскѣтъ църковь. Понеже:

1-^о Още въ шесто столѣтіе Цариградскій царь Юстиніанъ Великій, шомъ токмо подчини на Епископія Примы Юстиніаны (сегашній Охридъ) Сѣверо-Восточны Области, които послѣ быдохъ завладены отъ послѣдошедши Българи, такожде обѣ Дакіи и Панноніѣ, то даде онъ на тая Епископія и права на независимость и самостоятелность църковна; по тая права Архіепископы Охридскіи бѣхъ избираемы въ Архіепископско достоинство отъ Соборъ на Епархіалнытъ ѣ Митрополиты и бѣхъ утвърждаемы въ това достоинство тамо на мѣстото имъ. 2-^{ро} Кога Българе идолопоклонницы завладѣхъ и Охридъ или Примѣ Юстиніанѣ съ подчиненытъ му църковно области, тогава шомъ токмо начна да ся распространява и между нихъ Христіанство и шомъ токмо начна да ся появава и да ся уредува въ нихъ църковь,

то незабавно ся появижъ въ нѣхна іерархія и права-та, които Юстиніанъ Великій бешѣ даровалъ на Охридска епископія; по тѣя права Архіепископъ Охридскій и всея Българіи ся избиралъ въ това достойнство отъ неговъ Соборъ и ся е утврждавалъ въ Архіепископскій чинъ отъ Българскаго царя, което ся назило до тогава, до когато е сѣществувало царство Българско. 3-о Послѣ паденіето на Българското царство, Архіепископъ Охридскій и всея Българіи, каковъ ли да бешѣ родомъ-Българинъ или Гръкъ, аго и да ся назначавашѣ въ архіепископскій степенъ и ся утврждавашѣ въ това достойнство и отъ Цариградскій царь, но това ся правешѣ независимо отъ Цариградскійтъ патриархъ, и тѣжъ независимость Охридскій Българскій Архіепископъ удържа и послѣ паденіе Цариградско до 1767 година. И така казуваме:

I-во.

Юстиніанъ Великій, Славянинъ Охридскій и царь Цариградско-Ромейскій, триста години предъ крещеніе Българско возвыси Прима Юстіанъ (Охридъ), своето незнамѣнито мѣсторожденіе не токмо на степенъ първокласныхъ градовъ Имперіи, но и направи ѣжъ въ църковна Іерархія да е независима (*αὐτόνομος, αὐτοκαίφαλος*) Архіепископія.

За това нѣщо, освѣнь пò-кѣсны писатели, Прокопій, сѣвременникъ Юстиніановъ, описувающъ подробно происхожденіе и сѣществованіе на Прима Юстиніана — сегашній Охридъ, упомина въ своето описаніе и за архіепископа Охридскаго и говори: *Прима Юстиніана (сирѣчь сегашній Охридъ) есть столица Архіепископа Иллирійскаго.* 1) На той архіепископъ Юстиніанъ далъ е во власть заради независимъ църковно управление варварскы, или пò-добрѣ да кажеме славянскы во Европа земли, които тогава сѣ ся находили г

1) Procop. Lib. IV de Aedific. Cap. 1,

Цариградска Държава 2) политически, а църковно въ Папска епархія. Тия земли сѣ: внутрення и прибрежна Дакія, Тривалія или Превалія, Дарданія, горня или първа Мизія, Панновія, долня или втора Мизія 3) и втора Македонія. Въ това нѣщо ны увѣряватъ Юстиніановы узаконителны писма. Такво едно писмо Юстиніанъ пратилъ е Охридскому Архіепископу Кателіану въ 535 година 18 Априлій. Ето що пише онъ Кателіану:

САМОДЪРЖЕЦЪ ЮСТИНИАНЪ АВГУСТЪ, КАТЕЛІАНУ БЛАЖЕННѢЙШЕМУ АРХІЕПИСКОПУ ПРИМЫ ЮСТИНИАНЫ (ОХРИДА).

„Всячески желающе да ся возвеличава наше отечество, въ което ни е далъ Богъ първо да дойдеме на той създавъ отъ Него свѣтъ, мы искаме да го распространиме съ под-голѣмы приращенія (*πρὸς αὐτίκας incrementis*) и въ іерархическо отношеніе; заради това желаеме, да бы временный (*pro tempore κατὰ καιρόν*) священнѣйшій Епископъ Прими Юстиніаны отечества нашего былъ не токмо Митрополитъ, но и Архіепископъ, а другытъ епархїи да бждатъ подъ негова власть, сирѣчь: каквото внутреннята (средиземна) Дакія, така и прибрѣжната Дакія, и втора Мизія, и Дарданія, и Превалитанска область, и втора Македонія и още часть отъ втора Паннонія, що е въ Баченскій окръгъ.

Слѣдователно понеже въ стары времена главно управление бѣше въ Фирміа (Сирмія), гдѣто торжествуваше всичкото Илирійско величіе въ гражданскы и въ епископскы

2) Който е читалъ за преселеніе на варварскы народы и за нападеніе нхно на всеобща Ромейска Имперія, той ще ся увѣри, колку е владѣлъ Цариградъ въ Европа на Юстиніаново врѣме.

3) Глѣдай въ Юстиніановы узаконителны писма, гдѣто ся упомина въ едного Горня или Първа Мизія, въ другото; Долня или Втора Мизія. Тука може да ся подразумѣва упушеніе, нежели погрѣшка.

работы, а послѣ това во времената на Атила щомъ ся завладѣхъ оня страны, то Апиній, който бѣше управитель на главното управленіе на града Сирмія, побѣгна въ Солунъ, тогава и священното достоинство послѣдова съ това главно управленіе, и Солунскійтъ епископъ, не съ своя особна власть, но подѣ стѣнката (*sub umbra*) на главното управленіе ся удостои съ нѣкои си правдини (*privilegia*). Но сега споредѣ Промыслъ Божій понеже нашата Държава ся увеличи и ся распростре и на двата брѣга Дунавскы така, щото сега и Виминакъ, и Рѣчидово, и Литерата, които са отъ другата страна на Дунавъ, пакъ ся подчинихъ подѣ наша власть; то за нужно найдохме да пренесеме това славнѣйше главно управленіе, което бѣше въ Паннонія, въ нашето благополучно отечество, защото втора Паннонія не отстои много (далеко) отъ средиземната Дакия. И понеже бесполезно бѣше заради Царството да отхождатъ всекога челоуѣцы, които ся упражняватъ съ воинственны работы, въ първа Македонія отъ толкува растоянне и съ толкува мѣчнотіи, заради това ни ся видѣ за нужно да ся пренесе това главно управленіе въ пѣ-горны страны, щото околнѣтъ епархїи да прииматъ отъ Него пѣ-лесно подпомогваніето си (*θεραπεΐαν*).

Заради това и Твое Блаженство и всичкытъ священнѣйши началници Архіепископы на предреченната Първа Іустиніана нека да иматъ преимущества (*prærogativa*, *πρωτόμια*) и всичкы конечны свободы, и силы и власть за да уполномощаватъ и уреждатъ въ всичкытъ горѣпоменаты епархїи, градове и мѣста, нека такожде иматъ най силны и най высокы власть, най високо священноначалство, най голѣмо величїе (*μεγαλοπρέπειον*) и отъ твой токмо прѣстоль да става опредѣленіе (за тыя мѣста), и само тебе да те иматъ за Архіепископъ, Епископъ же Солунскій отнюдѣ (никакъ) да ся не мѣша въ рукоположеніето имъ (*οὐδέ μᾶς κοινωνίας φυλαττομένης τοῦ χειροτονεῖν ἐκλήνους*). Но ты

самъ единъ и всичкитъ величайши священноначалници на Първа Іустиніана да бѣдять неговы Сѣди и Отсѣдницы въ всѣкакво неспоразумѣніе и премѣна, що може да ся случи въ тая епархія (сирѣчь съ Първа Македонія).

Ако ся появи нѣкоя распря, отъ другы да ся не сѣдять, но отъ тебе одного собственнаго Архіепископа и всички предречены епархїи да припознаватъ тебе самага за свой владыка и самогосподствующій, при това още да имашь силъ да испроваждашь церковници или отъ себе си, или чрезъ твое позволеніе и да имашь священнѣ власть и дозволеніе за рукоположеніе.

Но и въ Аква, която е епархія на Прибрежна Дакія Заповѣдуваме, штоо нейнъ епископъ отъ сега веке да ся рукополага отъ твоя святость и за напредъ никакъ да не бѣде подъ Месемврійскій Епископъ; но Месемврійскійтъ нека си стои въ Месемврія и да нѣма никакво съобщеніе съ Аква, а Аквійскійтъ Епископъ нека да има предреченнѣтъ епархїѣ и всичкитъ нейшы крѣпости (*хѣстра*), и земли, и църквы, за да може да испѣди Боносовѣтъ ересь и всичкитъ зараженны отъ тая ересь да покори и обѣрне въ Православна вѣра.

Заради да знае прочез Твое Блаженство расположе-ніето на нашата воля, заради това испровождаме настоя-щето узаконеніе твоему честному Престолу, така, штоо Церковь на нашето отечество да има такво благодѣянїе на вѣкы (за всегда) во слава Всесилнаго Бога и во вѣчна память на нашето Царствіе. А когато ся случк: послѣ тебе управительотъ на Твойтъ Престоль да ся престаи отъ настоящій животъ, то опредѣляваме да ся избира тогава бѣдѣщійтъ му Архіепископъ отъ Митрополитскійтъ си Честный Синодъ и да ся возводѣ каквото подобава на Архіепископъ, който ся почита отъ всичкы Церкви, безъ да има нито най малко сношеніе съ Солунскійтъ епископъ.

Нека прочес Твое Блаженство не отлага, но съ всѣк

начинъ да тури въ дѣйствиѣ това, което мы узаконяваме 4).“

Послѣ това писмо десеть години находиме едно друго узаконително Юстиніаново писмо именно отъ 545 година 17 Марта, което Юстиніанъ пратилъ е Петру Преторійскому Епарху и въ което, между другытъ църковны каноны и распоредванія, що ся относятъ до святытъ Църкви, му заповѣдува да тури въ законно дѣйствиѣ и горепоказанното распоредваніе. Ето що пише Юстиніанъ за това нѣщо: “Повелѣваемъ прочее да ся сохраняватъ святытъ църковны каноны, които четыритъ святіи Сѹноды положижъ или одобрижъ; защото догмытъ отъ тыя Сѹноды исто каквото Божественны писанія приимаме и каноннытъ имъ исто каквото законы пазиме. И за това заповѣдуваме съгласно съ ихны опредѣленія, да бы святѣйшій на старытъ Римъ Папа былъ попьрвъ отъ всички священницы, а Блаженнѣйшій Архіепископъ Цариградскій на новытъ Римъ да има второ мѣсто послѣ святѣйшійтъ Апостолскій Престолъ на Старытъ Римъ и ся предпочита предъ всичкитъ другы. А повременныйтъ (рго tempoге, *ката хайрѳν*) Блаженнѣйшій Архіепископъ Примы Юстиніаны, Отечества нашего да има за всегда подъ собственно свое управленіе Епископытъ на епархитъ: Внутрення и Прибрежня Дакии, Тривалія, Дарданія, Върхня Мизія (а споредъ горното писмо и Долня или Втора Мизія) и Паннонія. Онъ да ги рукополага, а неговъ Сѹнодъ да го рукополага него самаго и въ самытъ подлежащи нему епархїи да държи мѣсто на Апостолскій Римскій Престолъ споредъ опредѣленіе на святаго Папа Вигилія 5).“

4) Christ. Oriens T. 11. pag. 19 et 20. Истор. изслѣдованіе за Охрид. и Ипек. Архіеп. 1869. стр. 8. — Περὶ τῆς 'Αυτοκράτορος 'Αρχιεπί. 'Αχρίδος 1859. σελ. 37, 38, 39.

5) 131. Новелла Юстиніанова. Истор. Изслѣд. за Охрид. и Ипек. Архіеп. 1869. стр. 9. Περὶ τῆς 'Αυτοκράτορος 'Αρχιεπί. 'Αχρίδος 1859. σελ. 41, 42.

Изъ тѣхъ два писма Юстиніана Великаго ясно видиме, що Охридска Епископія удостоила ся да има исто таквы права, каквыто иматъ пѣрвенствующитѣ Епископіи, сирѣчь: Цариградска, Александрійска, Антиохійска и Іерусалимска. По тѣхъ права Охридскія Епископъ получилъ е независимость (*ἀυτοκαφαλία*) и самостоятельность (*ἀυτονομείαν*), която съ нищо не ся отличава отъ независимость и самостоятельность на четырьтѣ Патріарси. Тѣхъ независимость и самостоятельность, между другитѣ преимущества, Юстиніанъ показува особенно съ наименованіе Архіепископа. Опъ пише: “Да бы Святѣйшій Пѣрвосвященноначалникъ Примы Юстиніаны — Отечества нашего — былъ не токмо Митрополитъ, но и Архіепископъ. Изъ което ся види, зашто титло Архіепископъ не е было едно пусто титло, каквото го видиме сега въ нѣкои мѣста, но оно си е имало своѣхъ силъ и значеніе.

Но за да има това Юстиніаново узаконеніе и цѣрковно припознаннѣхъ величественность и каноническѣхъ силъ, Юстиніанъ приканилъ е на согласіе заради това нѣщо и Вигилія Папа Римскаго, каквото Цѣрковнаго начальника надъ тѣхъ епархіи или области 6) исто така, каквото послѣ Царь Сѣрбскій Душанъ покани Охридскаго Архіепископа заради составленіе на Ипекското независимо Архіепископство отъ подвластнытѣ на Охрида Епархіи 7). И дѣйствително Вигилій ся согласи на Юстиніановото распорѣждяніе, което ясно видиме изъ вышеприведенната Новелла, гдѣто ся казва: “и въ самытѣ подлежащы нему (Архіепископу Охридскому) Епархіи да дѣржи (има) мѣсто на апостолскій Римскій Престолъ споредъ опредѣленіе (*κατὰ τὰ ὀρισθέντα*) на святаго Папа Вигилія.“ При това можеме още да ся увѣриме въ това и изъ слѣдующее: “Папа Вигилій дойде

6) 131 Новела Юстиніанова. Бароній ad. an. 555 I. VII. pag. 537. Christ. Oriens. T. II, N XXV. pag. 21.

7) Исторія Слав. Райча томъ II, стр. 614.

въ Цариградъ въ 547 година и престоая тамо до 556 година; въ разстояніе на това време подъ Негово предсѣдательство станаль е особень Цариградскій Синодъ преди петыйтъ Вселенскій Соборъ, бывшій въ 553 година; на той Синодъ Юстиніановото узаконеніе заради Охридската Архіепископія было приѣмнато и припознато за дѣло веке извършено 8), което испослъ и петыйтъ Вселепскій Соборъ е припозналь, е одобрилъ и е утвърдилъ 9), когато при отсутствіето на Иллерійскитъ Епископы е казалъ: “Мы имаме мнѣніето на Архіепископа т. е. Охридскаго, и оно е доста заради насъ“ 10).

Това учреждение Юстиніаново остана си неизмѣнно и послѣ смърть Юстиніанова, каквото видиме изъ писма на Папа Григорія Великаго. Овий святитель, щомъ токмо узла отъ Охридскій Синодъ, защото той Синодъ избралъ е Епископа Іоанна за Архіепископа (своего) Иллирійскаго, въ писмо свое къ всички Иллирійски Епископы одобрилъ е такво избираніе за това, защото е станало съ единодушно нихно съгласіе. Онъ имъ пише: “Вы ако да пазите поредокъ на стары обычай, то това нѣщо и намъ донаса радость за ваша грыжа за това нѣщо, и братство ваше быва безопасно за ваше распоряданіе. И така понеже мы узнахме изъ писма ваши, които ни пратихте, че сте избрали вы Іоанна, нашего брата и соепископа съ единодушно съгласіе на всичкитъ ви, а такожде и съ стизволеніе Свѣтлѣйшаго Князя; то мы премного ся възрадовахме, защото, помощію Божіею, възведенъ е въ должность священноначалія той, когото общій еждъ вашъ нашель е достой-

8) Δοσίθ. περί τοῦ ἐν Ἱεροῦσ. Πατρ. Βιβλ. Ε'. κεφ. Κ'. § 2 κ' 8.

9) Πυδάλιον editio 1800. pag. 112. Συμείωσις 1. — τρίτη δὲ (αὐτοκαίφαλος Ἀρχιεπισκοπή) ἢ Ἀχρίς, ὅτι ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ ἐπὶ τῆς Ε' Συνόδου αὐτοκαίφαλος ἐτιμηθῆ.

10) Πρακτικὸ Συνοδ. Γ. XX. Ἱστορ. τῆς Ε' Συνόδου. Δοσίθ. Ἱεροῦσ. Βιβλ. Ε'. καίφ. ΙΕ'. § 4.

наго заради това нѣщо. Заради това, съгласно съ ваше предложене, и мы, величіемъ нашего изволенія, утвърждаваме упомянутого нашего брата и соепископа въ той священнической чинъ, въ който е турень вещь отъ васъ.“ И пакъ онъ продължава: „За нужно находиме да съвѣтуваме вашето братство да ся покорявате безпрекословно избранному отъ васъ какво-то въ това, що ся относи до църковный чинъ и до правото учение, така исто и во всичко друго, що не противорѣчи на каноническы правила, за да може вашата покорность да докаже, що ваша любовь го избрала послѣ ваше здраво разсужденіе.“ 11). Такво исто избраніе быде и съ Епископа Льва, когато соборъ Охридскій избра изъ средъ себе си Льва за Архіепископа Охридскаго, то истый Григорій Папа написа на Льва едно писмо, въ което изъяви онъ своѣхъ радость за избраніе-то му во архіепископа Охридскаго съ съгласіе на всичкій Соборъ и съ съизволеніе князя 12), по обычай пратилъ му и омофоръ. Онъ писалъ е Льву: „Като пріяхъ извѣстіе отъ наши братія и соепископы, че вы сте призваны на священноначалническо мѣсто съ единомушно на всичкій Соборъ съгласіе и съ воля Свѣтлѣйшаго Князя, мы съ велика радость воздадохме благодареніе Богу Създателю нашему, и исто каквото братство твое, и мы такожде во всичко имъ съчувствуваме и молиме Всемогущаго Бога, да бы Онъ

11) Epistol. Papas Grig. liber. IV, Epist. VII.

12) Неизвѣстно тука ни име, ни мѣстопребываніе князя. Но правдоподобно може да кажеме, що Юстиніанъ, какъ Славянинъ родомъ, изъ вышеизброенныхъ области варварски, или, подобрь да кажеме, Славянски, съставилъ е Охридско Княжество, и гражданскій управитель Охридскій былъ е князь на Варварытъ или Славянытъ въ Цариградска Държава въ нѣкоя зависимость отъ Цариградскій Престолъ. И Акумъ въ Юстиніаново врѣме ся наричалъ: ὁ τοῦ Ἰουστινιανοῦ βασιλέως Ἀκούμ ὁ Ὄβνος. Cedrin T. 1, pag. 293.— Желателно е да ся заематъ ученытъ съ тсй нашъ намекъ (насокъ).

самъ, каквото е избралъ вашя любовь презъ своята Му благодать, така исто и да ѝ покрыва во всичко съ свой му покровъ, — прашае ви по обычай и омофоръ.“ 13)

Третье писмо на той святой Папа, което ся относи до Охридска Архіепископія, ся находи на име Феликса Епископа Софійскаго (Сардикійскаго) въ Българія. Въ това писмо Папа увѣщава Феликса да ся покорява и да ся не противи Архіепископу Охридскому. *Извѣстихме ся*, пише Григорій Феликсу: „Чи братство твое не ще да ся покорява брату нашему Іоанну, Епископу Прими Юстиніаны, каквото обыкновеніе иска това..... Заради това те увѣщаваме да отхвърлишь високоуміе, да ся смиришь и непрестанно да ся покорявашъ твоему распорядителю (*ordinatori*), упомянутому нашему брату и соепископу.“ 14) и прочая.

Изъ тья писма Папы Григорія ясно видиме, що и въ това време Охридскій архіепископъ независимо и самостоятелно управлялъ е църковнѣтъ Іерархіѣ въ всичкытъ области, които ся упоминають въ Юстиніановытъ писменны узаконенія и упазилъ е правото, което Юстиніанъ е даровалъ на Охридска Архіепископія, именно: Онъ ималъ е подъ свое управленіе Епископы и Соборъ отъ тья Епископы, и по изволеніе Иллирійскаго или Охридскаго князя той Соборъ избиралъ своего Архіепископа и го возводилъ на Архіепископскій чинъ и престолъ. 15).

13) Epist. Papae. Grig. Lib. IV. epist. VIII.

14) Ibidem Epist. X.

15) Въ писмата си св. Папа Григорій Великій показва нѣкожъ си началническѣ влѣсть надъ Охридскаго Архіепископа и Охридскій Соборъ каквото надъ подчиненаго нему и каквото че и безъ негово соизволеніе и Омофоръ не е могло да быде пълно поставленіето на Охридскійтъ Аріепископъ отъ единъ токмо Соборъ Охридскій, а изъ послѣдното писмо пакъ ся види, какъ че Архіепископъ Іоаннъ не могъ е да усмири подчиненнаго си Феликса, а го е предалъ на начальника си. — Мы, знаючи, що всичкіи тья области бѣха въ округъ на Старо-Римскій Апостолскій Престолъ и що Охрид-

Что быде съ Охридска Архіепископія въ седмый вѣкъ

скій Архіепископъ былъ надъ тѣя области каквото другъ Папѣ, споредъ опредѣленіе на Папа Вигилія, но видящи и това, що Охридска Архіепископія законнымъ образомъ извадена е изъ подъ зависимость на друга архіепископія съ всички тѣя области и що всички епископи на иститѣ области ся подчинены само на Охридскій Архіепископъ, ограждаваме неприкосновенность на независимостта и самостоятелността Охридскаго архіепископа и неговыхъ Епископовъ отъ непосредствена надъ нихъ Григоріева власть съ слѣдующи правдоподобности, и именно 1] Синодъ Охридскій или Иллирійскій заедно съ князя си е избралъ и е възвелъ на Архіепископскій степенъ Іоанна и Льва безъ всекое за това нѣщо предварително писменно сношеніе съ Римъ, а токмо послѣ, отъ какъ Българскій или Славяно-варварскій князь е утвърдилъ това избраніе и възведеніе, Синодътъ е извѣстилъ Григорія Великаго за своего първосвятителя съ обыкновенна просьба — *ex tunc*, за да знае, че го избрали они споредъ Църковны Правила и съборно споредъ Юстиніановото узаконеніе, каквото и самъ Григорій пише: “ако да ся пази у васъ древнее обыкновеніе. 2] Въ старо време, каквото и сега въ наше време, былъ е църковный обычай да ся извѣщаватъ взаимно църквигѣ не токмо за избирание на свойтъ Първосвятитель, но и за другы замѣчательны премѣны и уредбы въ нихъ, и, каквото видиме изъ Исторіи, ако е бывало това и между Римската и Цариградската Църква до съвършенното имъ отдѣленіе, то удивително ли е, ако Охридската Църковь е упазила той обычай камъ бывшаго по преди нейнаго началника. 3] Григорій Великій, каквото всекій може да ся увѣри изъ всичкитѣ му писма, на весма много Епископы и, можеме каза, гдѣ токмо е слушалъ, че е произведенъ Епископъ или Архіепископъ, ето ти го и онъ съ утвърженіе и съ паллумъ (омофоръ), но токмо „*ex tunc*“, каквото самъ онъ казва, безъ да предвиди, чи това негово простодушно “*ex tunc*,” ще ся обърне въ славолубивытъ му преемници въ собственно право. И 4) Мнозина вѣсточны Архіереи даже равны Григорію, прибѣгаували ся къ него за негова святость на смѣдъ и оправданіе, и Григорій или гы оправдавалъ или гы осуждавалъ и противу воля на нихны Първосвятители распоредачи, и даже на таквы е простиралъ онъ власть, които сж имали равно нему достоинство, независимость и самостоятелность, каквото напримѣръ Александрій-

послѣ Папа Григорія Великаго и Охридскы архіепископы Іоанна и Льва, ся продѣлжавала ли още въ той вѣкъ нейната независимость и самостоятельность каквото при Іоанна и Льва, или заедно съ смъртьта имъ ся упразднила? Мы за това нѣщо не можехме нищо да найдеме нито отъ Папы, нито отъ Цариградскы царіе и патріарси, нито пакъ отъ нѣкойси писатель отъ онова време. Токмо позднѣйшій писатель Лекіенъ утвърждава, що Юстиніановы права, които бѣхъ дарованы на Охридска Архіепископія, сщцествовали въ нея до това исто време, когато Българе-Идолопоклонници въ царствованіе Константина Погоната (въ 678 год.) ся распрострехъ отъ Дунавско устіе (Сулина) дори задъ Превалитанска область и истребихъ тамо христіанство. И въистина, въ седмо столѣтіе Български пълчища отъ камъ юго-востокъ часто проходехъ съ огънь и съ мечъ въ рѣцѣтъ си отъ Сулина право до самый Епиръ (Янина), а това естествено могло да препятствува на Охридската архіепископія да има нѣкои сношенія съ Цариградъ, или съ Цариградско Началство; а отъ сѣверо-западъ подобны на тыя пълчища подъ име Лонгобарды и другы варварскы народы, заради които още попереди упомянутый Григорій Великій съ плачь писалъ е изъ Римскы крѣпости Царю Маврикію въ Цариградъ и Александрійскому Епископу Евлогію 16), такожде могли да препятствувать Римскому Папѣ скій Епископъ и друзи. Послѣ това, що е удивително, ако Іоаннъ ся оплакалъ Григорію отъ Феликса, и ако Григорій, какъ почитаемый отъ всички Епископы написалъ е Феликсеу и го поскаралъ? — Отъ това никогда не можеме да кажеме, чи Григорій е былъ непосредственный Началникъ Іоанну и Льву. —

16) Liber. IV. Epist. XXXI. Григорій пише Маврикію: „Азъ страдамъ подъ мѣчь Лонгоардовъ.“ И пакъ: „Итадія ежедневно овладѣваемая, ся подѣрля ярму Лонгобардовъ. И Lib. V. Epist. LX. Епископу Евлогію: „Колку мы страждеме отъ мѣча Лонгобардовъ въ ежедневно опустошеніе, убіеніе и погубленіе, не можеме да искажеме.“

да се списува съ Охридската Архієпископія, така, щото Юстиніановытъ права могли и въ това врѣме да сществува-
ватъ и, какъ по-предп, да си сж были въ всички своя сила
въ окруженната отъ жестоки идолопоклонници-варвары О-
хридска Архієпископія до само това врѣме, когато Бълга-
ре-Идолопоклонници истребиха тука христіанство; (ако мо-
жеме съ увѣренность да приемеме това пѣщо). Освѣнь това,
Българе съ свои набѣгы на подвластивтъ Охридской Ар-
хієпископіи области пресѣкающи на тамъ пѣтъ за Цари-
градското началство, а Лонгобарды и прочіи варвары за
Римското духовенство, заведнажъ не овладѣха Мизіѣ, (се-
гашніѣ Българіѣ), по и въ завладеннытъ мѣста вѣроятно
не са могли да истребятъ христіанството, каквото ся ви-
дѣло на Византійскы лѣтописцы, а могли обаче до толкова
да го заглушатъ, щото едвамъ могло е да ся замѣти оно
даже и въ най скритото христіанско населеніе. Послѣ то-
ва ся втѣргнаха вече они въ Тракія къ Едрене и Цари-
градъ, а отъ тукъ въ Македонія къ Солунъ. Но въ самата
средня Македонія, въ Дарданія и Превалія (Загора) не ся
показваше Българо-идолопоклонническо владычество до цар-
ствованіе Погонатово. Токмо въ царствованіе Погонатово
въ 678 година Българе нанесоха въ тыя области до са-
мото Іадро Море и до Термопили (въ сегашня Елада) най
тежкій ударъ на христіанството, а се него заедно и на
Църковното Охридско Священноначаліе 17)

Но христіанство, ако сществовало въ Македонія, Пре-
валія и Дарданія повече отъ половина вѣка послѣ Григорія
Великаго и Охридскы Архієпископы Іоанна и Льва, то оно
не е могло да бжде безъ священство. И вѣстина тука ся
находило священство до самото време, когато Българе сж
завладѣли тыя страны. Българскіи посланници сами сж за-
свидѣтелствовали на Канстантинополскій Соборъ въ 867—

17) *Memorias popul.* pag. 500 — 509.

870 год., що нхны предки (прадѣды) сж нашли священство въ тѣя земли, които они завладѣли отъ Гръцы 18). Но священство, между което, безъ сомнѣніе, са были и Епископы, не е могло да быде безъ единъ върховенъ началникъ, глава и распоредитель църковный, което това священство, споредъ дарованнѣтъ отъ Юстиніана на Охридска Епископія права, могло е да избира изъ средъ себе си и да го возводи на Архіепископскій Престолъ безъ всекое списваніе съ Римскы Папы и Цариградскы Патріарси и избраніето му и возведеніето му на Архіепископска степень могло е да утвърждава тагавашній Охридскій или Славяно-варварскій князь-началникъ. Споредъ това покъсній питатели мірскій и духовній отъ начало на единадесето столѣтіе еменъ до половина на седемнадесето столѣтіе всекій во свое време упоминя за Охридскы Архіепископы всегда какъ за независимы и самостоятелны 19). И така основяще ся на свидѣтелство Ликіена, върно можеме да предположиме, че независимостъта и самостоятелностьта на Охридска Архіепископія отъ Цариградскаго Патріарха и отъ Римскаго Папж сжществовали сж и послѣ Папа Григорія Великаго и послѣ Охридскы Архіепископы Іоанна и Льва до това исто време, до когато е было видно въ нея христіанство, което, споредъ Византійскы историцы, въ 678 година было истребено отъ Българы-идолопоклонницы, а слѣдователно наедно съ христіанството естествено могли сж да ся упразднагъ, но не да ся уничтожатъ, и священноначалническѣтъ права на Охридската Архіепископія 20).

18) In vita Hadriani Papae II.

19) За това казвать : Пилъ Доксапатрій, Валсамовъ, Акрполитъ, Кодянь, Доситей Іерусалимскій и другіи.

20) Колку ли и да е обладало язычество, или Идолопоклонство въ Охридскійтъ Архіепископатъ, обаче не е возможно да не е имало тайны христіане и священство, по крайней мѣрѣ, въ оныя горы и долины, които окружавагъ Схридъ и които ся простирагъ и на горѣ и на долу. — Добро бы было ако бы ся заселъ нѣкой си изъ ученѣтъ за слѣдованіе на това.

И въистина послѣ това тежко време заради христіанството, когато Богу угодно быде, Българе-идолопоклонници да ся озаратъ отъ свѣтъ на гонимата отъ нихъ христіанска вѣра, когато фана тая Божественна вѣра свободно да ся распространява у нихъ и да ся урежда и въ нихъ църковно священноначаліе; то дарованнытъ отъ Юстиніана на Охридска Архіепископія права ся появиха въ Българска Церковь и пакъ си пріежа своѣхъ прежнихъ силъ.

II.

Царь Българскій, Борисъ Звеничь 21), преименованный въ святое крещеніе на Михаила, щомъ пріе между 858 и 864 години христіанскъ вѣрж, начна да ѣхъ распространява и между подвластный нему народъ и да ся грижи за да устрой въ свое царство еднъ самостоятелнъ Църковнъ Іерархіѣхъ или священноначаліе. Овий благочестивый Царь пожела да види въ тая Іерархія едного върховнаго уредача и расправача на църковнытъ дѣла не токмо подобнаго на оныя Архіепископы, които са занимавали въ тая страны Охридскъ Архіепископскъ степень до това време, докль христіанството не бѣше ся задушило отъ Българското идолопоклонство, и за които Архіепископы Борисъ, безъ сомнѣніе, можеше да знае и отъ стары рассказы, а повышѣ още отъ своитъ първоучители Кирилла и Методія 22), но и съ титло и права патріаршески. Заради

21) Бориса така Савелій Ростисл. нарица въ свой Сборникъ.

22) Кирилъ и Методій, каквото Солунчане и Славяне и при това и христіане отъ родители и прародители Христіански, и освѣнь това Кирилъ каквото ученѣйшій мъжъ и още Библиотекаръ на Цариградска Святософійска Библиотика, а Методій бывшій по-първо начальникъ Славянскій въ Славянски земли около Солунъ, а послѣ монахъ въ Олимпійскы монастыри, не могли да не знаятъ за Юстиніановытъ права, по които е съществовала независимость и самостоятельность на Охридска Архіепископія, а слѣдователно весьма естественно е да вѣрвамы, щото тая два родны брата вѣроучители Борисови не са скрыли и това отъ Бориса.

да сполучи желаемото Борисъ първо прати свои посланници съ писменна просба къ Папа Николая първаго 23), а послѣ него къ преемника неговога Адриана втораго 24). Но не сполучивши отъ нихъ желанието си, Борисъ се обърна за това къ Цариградска Църква и въ 871 година исплдивши изъ Българія находившееся тамъ Римско духовенство 25), прие изъ Цариградъ Архіепископа съ священный клиръ, каквото казва за това Константинъ Багряноро-

23) Consil edit. M. D. C. X. LIV. Respons. Nicol papae ad Consilta Bulgarorum. Baron. ad an. 866. Christ. Oriens T. II. pag. 99. Царст. Болгар. у Будину стр. 31 1844.

И тука ся прогльдува нѣкоя си зависимость отъ папа. Но не ли е естествено да просиме у други онова, що сами нѣмаме, и особенно въ случай вѣри и церкви? Не ли нѣколцина Епископы производятъ изъ подолній духовный чинъ равнаго себе Епископа? Но ще пыта нѣкой: Защо Борисъ просилъ е изъ Римъ? И това не е удивително, ако да пропомниме, що Епархіятъ на Българското Царство по-преди отъ Охридско Архіепископство беха, каквото и погорѣ казахме, въ папскій църковный округъ и подъ непосредственно папско распоряженіе, а друго още, що папска пропаганда поуспѣшно дѣйствовала на Българскаго Царя послѣ обращеніето му въ христіанство. Епископъ Формосъ и друзіи папскы легаты знали какъ да напълнатъ Борисовж новопросвещениж глава. Това свойство и искусство и сега не е чуждо отъ папска пропаганда. Обаче главната, ни са чини, причина е, що Римъ, докль си държеше правото ученіе христіанско и докль не бѣха са раздѣлили църквитъ, беше предпочтенъ предъ всички други църкви споредъ усвоенното му старшинство. Но за жалость, това предпочтеніе направи каквото папытъ така и патриарситъ Цариградски за да са вълцы, намѣсто пастыри; да са насилници, на мѣсто отцы, намѣсто подолбы, да са противници Христу Господу своему, каквото и въ исто наше время ся показа Цариградскій Патриархъ Автимъ VI-й.

24) Baron. ad an. 869. Hist. Fleuri T. XII. Lib. LI, § XLIII. pag. 437 et 438. Epist. Innocent. III. Rom. Pont. Epist. dest. T. I, pag. 32.

25) Hist. Fleuri Lib. LII, § XVI pag. 522 et 523.

дний въ жизнеописаніе на дѣда си Василя Македонца 26).

Таковымъ начинаемъ Борисово желаніе ся исполнило, — Българія ся удостоила да има изъ Цариградъ одного распоредача на Църковнытъ дѣла съ право независимости какъ отъ Цариградска, така и отъ Римска Църквы. Въ това можеме да ся увѣриме и изъ жизнеописаніе святаго Климента 27) Охридскаго Българскаго Архіепископа, що Българскій Царь Борисъ възводилъ е на Архіепископска степенъ подвластнытъ си Епископы, но нигдѣ не ся споминя да е ималъ онъ нѣкое сношеніе съ Цариградъ за това нѣщо 28). Това исто подтвърждава и Ниль Доксапатрій когато говори: „Кипръ и Българія ся называтъ Архіепископїи, понеже они са независимы“. По-долъ открыто онъ казва: „Она,“ сирѣчь „Българія, не подлежала е ниедному отъ повисоки престола, но самовластно руководила ся и въ нея съвършавало ся рукоположеніе отъ нейзинытъ си Епископы. И никога не была подчинена она на Константинопольска Церковь“ 29). Но Борисъ или Архіепископъ Българскій ако и да са имали нѣкое списваніе съ Цариградскы Патріарси и Царіе, което нигдѣ не ся споминя, то могло и може да ся почита за едно токмо взаимно общеніе на Църквытъ, а не за непосредственно подчиненіе. Това быва и сега между православнытъ, еднаквомыслящы и еднакво вѣрующы Църквы, които съ отдѣлы една отъ друга было това политически или само священноначалнически въ една каква и да е Държава.

26) Memor. popul. Stritt. T. II, pag. 574. Chronic. Philippi Cypri pag. 132.

27) Той е святий Климентъ Охридскій, на когото св. Мощи и сега почиватъ въ Охридска Соборна или Патріаршеска Църква.

28) Calendar Assem. T. III, pag. 145. Гласникъ Друж. Србске Словесности сѣзка II, стран. 57-59.

29) Leo Allot de consens. Lib. I. cap. XXV § 4 (citat)

Що Борисъ е приелъ Архіепископа съ право независимости отъ Цариградскія Патріархъ, въ това доста ны увѣрява и внукъ на царя Василия Македонца Константинъ Багрянородный. Онъ, описъваючи дѣлата и заслугытъ, що е учинилъ дѣдо му Василій заради Исусъ Христова Церковь, говори: “Василій увѣщавалъ е Българи да приемнатъ архіепископа пзъ Константинополъ съ право да ся посвящаватъ Епископы внутре въ Българія и да иматъ они Епископытъ си у себе си, 30). Сказавши това Константинъ Багрянородный, не казва, че овый Архіепископъ ся е далъ отъ Царя Василия и ся е приелъ отъ Бориса съ условіе да е зависимъ отъ Константинополски Патріарха и Царя, или да е подчиненъ на Цариградска Церковь, каквото това е искалъ папа Николай Первый 31), а слѣдователно не показва ли ся изъ това, що въ лице на данныйтъ изъ Цариградъ Архіепископъ Българско Архіепископство было е облечено пакъ съ тая иста независимость и самостоятельность, съ които Царь Юстиніанъ беше облеклъ Охридското Архіепископство надъ тыя исты области, които въ ова време и съставляваха Царство Българско? И изъ това нѣщо не ся ли проявлява възобновленіе на Юстиніановытъ права отъ Охридска Архіепископія въ лице на Българскійтъ Архіепископъ, кои-то права нѣколко послѣ явно ся показаха именно въ лице на Архіепископа Охридскаго, всея Българіи и

30) Memor. popul. Stritt. T. II, pag, 574.

31) Глѣдай по-горѣ 22 й цятатъ.

Примѣчаніе. Папа Николай е искалъ да зависи Архіепископъ Българскій отъ Римскій Престолъ, а въ наше време Цариградскій Патріарси силатъ ся да удържатъ Българскій народъ въ вѣчно робство и въ слѣпота и да нѣматъ никогда свое высоко духовенство, нато своіж самостоятелнж църковнж Іерархіѣж, и особенно най голѣмъ противникъ сж яви на Българитѣ Патріархъ Антимъ шестый Куталианосъ или святогорскій ложичиръ за срамъ на святого мѣсто, отгдѣто онъ излѣзна и стана причина да ся раздерва православнж Христовж церковь.

прочихъ областей, които усвой Юстиніанъ на Охридска Архіепископія? И въистина въ Борисово време таковъ Българскій Архіепископъ былъ е Агатонъ, който, каквото представителъ на Българска Церковь, присутствовалъ е съ свой клиръ на Фотіевъ Соборъ въ 879 година и ся е подписалъ на мѣстото, гдѣто са ся подписали друзій автокефали или независими Митрополиты 32). Въ това исто време Папа Іоаннъ Осмый писалъ е на Цариградски Царіе да ся не мѣшатъ въ Българія, и скланявалъ е Борися или Михаила Царя Българскаго да ся подчини на Римскій Престолъ 33), а отъ Патріарха Цариградскаго Фотія искалъ е рѣшительно чрезъ свои легаты (посланницы), за да ся не бръка онъ въ дѣла на Българската Церковь, никого да не посвящава въ нея и да не праща въ Българія никаковъ Омофоръ. Но изъ тия исты папски писма видиме, що ако н изрекли Цариградскитъ Цареве че Българія остава въ папско распоредваніе 34), обаче не ся види да гы послушалъ Михаилъ-Борисъ Царь Българскій, нито да ся е подчинилъ на Римскій Престолъ. 35), а Патріархъ Фотій на исканіето папско соборно отговорилъ е на папскытъ посланницы: *Мы не сме пратили въ Българія никаковъ Омофоръ, нито сме посвящавали тамо никого си* 36).

И така ако Царь Василій Македонецъ увещалъ Българытъ да приемнатъ изъ Цариградъ Архіепископа съ право да посвящава внутре въ Българско Царство Епископы и Българетъ да си иматъ тия Епископы у себеси; ако Папа Іоаннъ VIII-й искаше да има Българіѣ въ свой Округъ и да бѣде подъ негово распоряженіе, но не можеше да сполучи желаніето си, а Патріархъ Фотій предъ всичкій Соборъ

32) Calend. Assem. T. III, pag. 138. — Кирилъ и Методій Добровскаго стр. 63.

33) Epist. Papae Ioannis VIII, — CLXXIV, CLXXV et CCXCVII.

34) Ejusdem Epist. CCLI.

35) Ejusdem Epist. CCLXXVII.

36) Hist. Fleuri T. XII, Lib. LIII § XIII: pag. 687.

и предъ папскы посланници исповѣда, че онъ не е прости-
ралъ, нито простира свое вліяніе на Българска Церковь; то
очевидно, истинно и вѣрно е, чи Българската Церковь прие-
ла е изъ Цариградъ първаго своего Архіепископа споредъ
правата на независимостъ, дарованни отъ Юстиніана на
Охридска Архіепископія, които права въ той случай ся во-
зобновиха въ Българската църковь и Архіепископатъ нейнъ
не былъ подчиненъ ни на Цариградъ, нито на Римъ.

И така послѣ първаго Архіепископа, Българската Цер-
ковь не пріимала вече изъ Цариградъ главнаго своего упра-
вителя, но имала го у себеси изъ свей родъ, и тогова у-
правителя избиралъ е Соборъ на Българскитъ Епископы и
возводилъ го е на Архіепископскій Престолъ съ утвържде-
ніе Царя Българскаго, а не Цариградскаго. Така напримѣръ.
Моравскій Славянинъ святой Гараздъ или Гроздъ и Бълга-
ринъ святой Климентъ, ученицытъ на святаго Методія, по-
що быдоха ислждени изъ Моравска Паннонія отъ Епископа Ла-
тинскаго Вихинга послѣ смъртыта Методіева, прие ги Борисъ
Царь Българскій и имъ даде Епархіи въ западна Българія,
и именно Охридскж. Святой Гроздъ, понеже беше Посвященъ
вечъ въ Архіепископска степенъ отъ самаго святаго Мето-
дія, получи отъ Царя Бориса управление надъ Българско-то
Сящепеначаліе, и онъ стой въ каталогъ на Българскитъ Ар-
хіепископы третій послѣ св. Кирилла и Методія 37), а по-
слѣ смъртыта Гроздова Симеонъ Царь и Наслѣдникъ Бори-
совъ удостои Святаго Климента съ Архіепископска сте-
пень 38), и пакъ въ Охридска Епархіа, изъ което явно ся
показувать Юстиніановытъ права, и оба тія святители ка-
квото бѣха Славяно-българе, така исто бѣха и независимы
отъ Римъ и отъ Цариградъ. Слѣдователно можеме вѣрно да
полагаме, що Архіепископъ Българскій и послѣ Царя Бо-

37) Christ. Oriens. T. II, pag. 289—290.

38) Българ. Царигр. Книжицы 1858 год. № 19, стр. 5.—Гласникъ
Друж. Србске Слсвес. свезска II, стр. 61.

риса — Михаила возводитъ былъ на Архіепископска степенъ отъ Соборъ на своитъ му Епископы безъ да ся допытува до Цариградъ, и утвърждаемъ былъ въ това достоинство отъ Българскаго Царя — Отца родолюбца, и особенно въ това можеме да ся удостовериме изъ слѣдующее, а именно: Наслѣдници Цариградскаго Императора Василия Славяно-Македонца, и Бориса — Михаила българскаго царя: Императоръ Левъ Философъ (премудрый) и Симеонъ българскій царь, наслѣдовавшие татковитъ имъ престолы, не наслѣдоваха, каквото е извѣстне 39), нихний миролюбивый нравъ и взаимнѣ дружбѣ и доброжелательство. И Симеонъ, находящи ся въ враждебно отношеніе съ Цариградскитъ Императори, безъ сомнѣніе, никакимъ начинемъ не е могълъ да ся съгласи за да допуци Цариградскы пратенцы Архіепископы въ свое царство 40), а да праца своего Епископа въ Цариградъ заради възвышеніе въ Архіепископа и да проси позволеніе за това пѣщо, пакъ другоаче не могло е да быде, освѣнь да былъ ималъ миръ и единдущіе съ Цариградцитъ, което мы не видиме во всичко време, колкуто е царувалъ Симеонъ, така, щото истребилъ е

39) Симеонъ и Левъ въ дѣтинството си наедно са ся учили въ Цариградъ подъ руководство Патріарха Фотія, и видно, що още тамо ся родила между нихъ вражда отъ високоуміе и прирожденна гордость Гръчка на Льва, прерожденнаго славянина въ Гръка. Това може всекій да забължи при внимателно чтеніе въ Бароніева Исторія за Льва Философа. —

40) Отъ воспитаніе Симеоново въ Цариградъ, отъ негова пропачателность въ Цариградски постѣпки и мысли каквото за политически, така и за Іерархически дѣла Българіи, а отъ друга страна, отъ неговы стремленія за възвышеніе на Българската нововозникша църковь и за политическо утвържденіе на негово царство на твърдо и невмѣшателно основаніе, може всекій да ся увѣри, що онъ непрестанно противу Цариградъ воевалъ е, което и придобилъ, когато въ Влахернска църква съ страхъ и трепетъ Патріархъ Николай Мистикъ турналъ е на Симеонова глава императорскѣ коронѣ.

онъ всекоѣкъ надеждѣ за цариградско вмѣшательство въ Българска Іерархія, за което и въистина находиме у Лекіена. Лекіенъ говори: “въ време на безпрестанна война Льва Философа съ български царіе Епископъ българскій стаиа независимъ 41) и достигиа правата си 42). Но каквы свои права Епископъ българскій е достигналъ? Безъ сомнѣніе не са были другы, освѣнь тыя, които са были и прежде въ тыя области, а имено въ Охридска Архіепископія. Това исто еменъ говори и Левъ Аллацій 43). А българскій царь Кало-Іоаннъ или Калиманъ, царствовавшій въ тринадесято столѣтіе въ писмо свое къ папа Инокентія третяго пише: “Мы найдохме въ наши книги, що наши предцы, първо Симеонъ, второ Петръ, Самуилъ и друзіи ся са обръщали къмъ престолъ святаго Петра и пріимали отъ него царско и патриаршеско достоинство,, 44). Сирѣчь: Българскій независимый Архіепископъ заедно съ независимостъта си да има титло и права патриаршески, каквото: да вѣнчава Цареве Български на царство и проч, 45). Подобно

41) Изъ Лекіеново слово независимъ нищо друго не можеме да предположиме, какъ токмо това, що първый Борисо-Михаиловъ земаный изъ Цариградъ Архіепископъ е умрель во време Симеоново, и Цариградцѣтъ искали са пакъ да му прататъ споредъ първыйтъ поводъ, или же да бже другъ новъ Архіепископъ съ нихно позволеніе, но на Симеона това не понасяло, и рѣшително имъ ся въспротивилъ и си турилъ самъ изъ средъ свои епископы подъ име Екзарха, каковъ-то е былъ наистина неговъ съгрудникъ: Іоаннъ Екзархъ Българскій.

42) *Orien. Christ. T. II, pag. 283.* — Изъ Лекіенови слова имено ся показуватъ Охридски права и Цариградско стремленіе да уничтожатъ тыя права чрезъ обычай, зашто първыйтъ Архіепископъ Българскій е былъ земанъ изъ Цариградъ.

43) *Leo Allatii exercit. XV, pag. 257.*

44) *Epist. Papae Innoc. III. T. I. № LXX et LXXI. pag. 33-35.*

45) Кало-Іоаннъ споминя само за едно титло патриаршеско, а не за независимостъ Архіепископска, сирѣчь титло, каквото е было дано и напредъ независимому Архіепископу Даміану, за когото подолъ ся споминя.

на това и Писателъ на Българскійтъ Царственикъ говори : „Симеонъ принудилъ е гръцйтъ, противу нихна воля, да се съгласятъ за да иматъ Българе своего самовластнаго Патріарха и при това Българина родомъ 46). „ И въистина скоро послъ смъртъта Симеонова видиме на Архіепископскій Престолъ въ Силистра, тогавашна Столица на Българскійтъ Царь, Архіепископа Даміана 47), природнаго Българина, който и былъ възведенъ въ Архіепископскій чинъ безъ всекое сношеніе затова Българскаго Царя съ Цариградъ 48), и това нъщо е несомнително, защото отъ първаго Архіепископа, даннаго изъ Цариградъ Борису-Михаилу, до нстаго Даміана нъма нито да се спомне за Църковна Българска Иерархія въ стары византійскы лѣтописи нито въ Патріаршески кодикы.

И така основащися на Слова Лекіеновы, Аллаціевы, Калимновы и писателя на Българскійтъ Царственикъ, можеме положително да кажеме, що каквото първийтъ изъ Цар-

46) Царств. Българ. стр. 78. — *Memorie populor.* Т. II, pag. 575. *Chris. Orien.* Т. II, pag. 283. *Leo Allati exercit XV,* pag. 257.

47) Преосвященный Арсеній, Архіепископъ Варшавскій, когато разгльда това прьвоизданно съчиненіе, като му ся видѣхъ нѣкои событія противурѣчащи едно другому, падна въ невѣріе за сществованіе независимости на Охридско Архіепископство въ Българія, и още повечь споредъ това именно, що Даміанъ ся нашель въ Силистра, а не въ Охридъ, и що послъ Юстиніана Охридска църковна независимость не ся споминя въ църковна исторія преосвящен. Иннокентія. Но да ны опрости архипастырски, ако му кажеме, че както и мнозина стары Русси Кайдановцы не вѣрувать, що Българе са Славяне, а не Татаре, така исто и онъ не знае, що Охридското Архіепископство е было въ Българско царство, и царството Българско въ Охридско Архіепископство, а царството Българско было раздѣлено на нѣколку главны окружія споредъ главны замѣчательны градове, въ които споредъ време и обстоятелства са живели Царь и Патріархъ, или независимый Българско-Охридскій Архіепископъ. — Гльдай за това нѣщо въ Царственикъ Българскій, който ся находи въ Одесса у Госп. Николая Мурзакевича.

48) Гласникъ Друж. Србске словес. свезка II, стр. 58.

риградъ Архіепископъ, така и послѣ него въ ово време Архіепископъ Българскій е былъ независимъ (*αυτοκαίφαλος*), що Соборъ отъ Български Епископы го избиралъ изъ средъ себеси и що, съ утверждение на Българскій-тъ Царь, го возводилъ на Архіепископскій чинъ и престоль, безъ да иска и безъ да чака соизволеніе или согласіе на това отъ Цариградскитъ царіе и Патріарси.

Що Българскій Архіепископъ былъ е независимъ, въ това ны удостовѣрява още и слѣдующее: разгльдувающе въ Епархіалный списокъ на Цариградска Патріаршіа, съставенный въ време Патріарха Фотія и царя Льва Философа за Епархіитъ, които тогава бѣха подчинены истому Патріарху, мы не нахождаме нито единъ Епархіѣкъ отъ оныя, които беха подчинены отъ Юстиніана на Охридска Епископіа и които съставляваха въ ово време Царство Българско; напротивъ това, мы ги нахождаме въ число на независимытъ и самостоятелнытъ Епархіи и притова още, они стоятъ на първо мѣсто подъ едно общо име Мизія 49). Нилъ Доксапатрій, жившій въ Единонадесято столѣтіе, пакъ описоваючи округъ на Цариградскійтъ Патріархъ, открыто говори: *Блгарія никогда не была подчинена на константинопольска Церковь* 50). Съ таковъ истый начинъ това истъ доказва и това обстоятелство, що послѣ нѣколку години по смъртьта Симеонова, Българското Архіепископство въ Силистра ся украси съ титло Патріаршеско; понеже ученикъ Святаго Климента Даміанъ Архіепископъ Българскій, природній Българинъ, жившій въ Силистра, торжественно быде удостоенъ съ степенъ

49) Coden de offic. palat. Епархіалный списокъ Цариградскаго Патріарха при Императора Льва Философа.

50) Les Allati de censen. Liber I, cap. XXV § 4 (citat). — А въ изданіе отъ 1852 година отъ Г. г. Рали и Потли нито память има за Охридо-Българско Архіепископство. Видно, че и они са упазили въ душата си фанариотство.

Патріарха всея Българіи въ това време, когато быде возобновенъ миръ между Царя Българскаго Петра Симеоновича Цариградскаго Царя Романа Лакамена и когато първийтъ ся съчеталъ презъ вѣнчило съ дщерка на Кесаря Христофора. Ассемани, разсждаючи за Българскитъ Архіепископы, замѣчава въ жизнеописаніе Святителя Даміана, що оны, сиречь Даміанъ, при той случай удостоены быде съ Патріаршескій чинъ. И изъ слова неговы ясно ся открыва, що Архіепископство Българско во времена Даміановы было е независимо и самостоятелно; Защото оны говори: *Независимый (αὐτοκράτορ) Даміанъ, който управляваше Българію, живе въ Доростолъ. Оны провозгласены быде Патріархъ отъ Императорскій Синклитъ по заповедь Императора Лакамена* 51). Значи Архіепископъ Българскій Даміанъ быде украсенъ отъ Цариградскій Синклитъ токмо съ едно Патріаршеско титло, но независимостъта си оны си ималъ и по-преди, защото, какгото видѣхме, указателятъ го нарича по-преди право независимый (αὐτοκράτορ).

За независимостъта на Българскійтъ Архіепископъ ны удостовѣрява и друго подобно на вышеказанното събытіе, което ся случи въ тринадесято столѣтіе въ Българія. Въ това столѣтіе, во време на цвѣтущето състояніе на Българското Царство между Балканскы Горы (въ 1233 година), Цариградскій Царь Іоанъ Дукъ и Българскій Царь Іоанъ Асѣнь заключиха между си мирный и дружелюбный союзъ, и твердость на той союзъ пожелаха да укрѣпять съ вѣнчило на сына Цариградскаго Царя съ Българска Царевна. При той братскій союзъ и вѣнчило Епископъ Търновскій, по-преди подчиненный Охридскому Архіепископу, признавъ быде отъ Цариградскій Синодъ и Сенатъ за всегдашняго независимаго и са-

51) Calend. Eccles. Assem. T. III, pag. 143.

мостоятелнаго Патріарха всея Българіи 52). Но това Българско Царство е съществувало още отъ 1181—1185 година независимо 53). Ако е така, то естествено ся ражда въпросъ: Търновскій Епископъ зависѣлъ ли е отъ другъ нѣкой си и давалъ ли е смѣтки (отчетъ) на нѣкой си другъ отъ пѣвысокитѣ Іерарси въ продълженіе близу на половина столѣтіе независимости Царства Българскаго, или оиъ управлявалъ е независимо и самостоятелно Църквѣ-тѣ на това Царство? На овый вопросъ имае удовлетворителный отговоръ първо въ Българскій Царственикъ, а второ въ преписка на Папа Иннокентій третій съ Кало-Іонна Царя Българскаго и съ Василія Архієпископа Търновскаго.

Въ Царственикъ Българскій ся казва: „Около 1170 и 1190 годны живѣлъ е Патріархъ Търновскій Святый Іоаннъ, Овый Святитель, видящъ голѣмо озлобленіе, което търпѣха Българе отъ Гръцы, много плакалъ предъ Бога и Му ся молилъ да избави Българскій родъ отъ грѣчко робство. Когато въ единъ день така е плакалъ той Святый, Му ся Явилъ Свят. Великомученикъ Димитрій Солунскій и Му казалъ: Спомна веке Богъ за домъ и за родъ на Българскы Цареве и ме прати на помощь и обновленіе Царства Българскаго. Поради това требъ ты да помажешъ Асѣня за Българскій Царъ и Богъ ще бѣде съ него и ще воздвигне Скиптръ Българскій. По тая заповедь Святый Іоаннъ выгналъ е изъ Влашко Асеня и брата му Петра, кои-то беха отъ Царско поколеніе, потомцы на Гавріила Сына Самуилова. Послѣ това овый Святый Патріархъ заповѣдалъ е да съзидатъ въ Търновъ великолѣпнѣ Църквѣ во имя Св. Великомученика Димитрія и по окончаніето ѣ выгналъ е Епископы и народъ заради да освяти църквѣ-тѣ, а послѣ освященіето на църквата зель е вънець и порфирѣ царскѣ, е въичалъ Асѣня на Царство Бл-

52) Niceph. Grigor. II. e. Georg. Acropolit pag. 125 et 126.

53) Memor. popul. T. II, pag. 672—705.

гарско и казалъ е народу, чи му е заповѣдано отъ Бога презъ Святаго Великомученика Димитрія да вѣнчае Асѣня на царство 54). Народъ отъ радость выкалъ е: Асѣню, Царю Българскому многая лѣта! и Іоанну, Блаженнѣйшему Патріарху Търновскому и всея Българій многая лѣта! 55). Изъ слова Царственника Българскаго видиме, чи въ Търновъ былъ е Патріархъ Българскій по-выше отъ половина столѣтіе до вѣнчилото на Българската царица съ Цариградскій царицъ и до братскій союзъ между Българскій царицъ и царицъ Императоръ, и въ това никакъ не можеме да ся сомняваме, защото, освѣнь Българскійтъ царственникъ, мы находиме и друго свидѣтельство за сего Іоанна въ Шгриттеровы *Memoriae populorum*. Шгриттеръ подъ 1181 година изъ слова на Никита Хоніата замѣчава така: Іоаннъ Каматиръ, Префектъ Каниклійскій стана послѣ Патріархъ Българскій 56). Но въ ово време освѣнь того Святаго Іоанна който е былъ преемникъ на Охридскаго Архіепископа Константина първаго 57), и за когото ся говори въ Българскійтъ царственникъ, другъ Іоаннъ не е былъ, а ако не е былъ другъ и ако е носилъ оуъ титло Патріаршеско; то значи,

54) Въ память на това събытіе направена была медаль или монета съ изображеніе отъ една страна св. Великомуч. Димитрія, а отъ другата Царица Асѣня. Подобна на тая една монета златна и сега ся находи въ свято-горскій Зографскій монастырь, привѣшена на една грамота отъ Асѣня.

55) Царств. Българ. стр. 47.

56) *Memor. popul.* Т. II, pag. 671. Іоаннъ-Каматиръ стъ първо ся избралъ за Архіепископъ Охридскій и всея Българіи, споредъ каталогъ на Охрид. Архіепископы.

57) Царств. Българ. стр. 47, Патріархъ Іоаннъ ся называ святой и Патріархъ Българскій, и дѣйствително былъ таковъ, сирѣчь Патріархъ Българскій, това наименованіе му дава и Филаретъ патріархъ Московскій. — Глѣдай за това прибавленіе къ 2-й томъ на допълненіе къ Историческимъ Актомъ стран. 188-205. — *Allati. Lib. II, cap. 12. de consens. Eutes.*

чи онъ е былъ независимъ и не е былъ подчиненъ никому другому по началному изъ Іерарси; понеже Патріарси ся са именовали токмо тия Архіепископи, които бѣха самостоятелни; въ таковъ смисль това именованіе принадлежало и на Архіепископѣтъ Българскы, какъто и Валсаіонъ утвърждава. Онъ казва: *Ако нематъ право да носятъ титло Патріаршеско Митрополити и Архіепископы, то още толку по-выше Епископы, освѣнь оныя токмо, които са самостоятелни* (Αυτοκαίφαλοι). *Архіепископы, а азъ разумьвамъ таквы, Българскаго и Кипрскаго и нѣколцина други Митрополиты* 58). Въ писмото на папа Инокентій и на българскій царь Кало-Іоаннъ и на Василій архіепископъ Търновскій читаемъ, чи въ 1204 година Василій возвысенъ былъ въ достоинство и въ права патріаршескы 59). Но ако архіепископъ Търновскій е былъ независимъ и самостоятеленъ архіепископъ на българското царство во време царствованія на Асѣнова фамилія, когато това българско царство ся находило не въ такво състояніе и не въ таква сила и могущество, каквото е было оно при Симеона и при пріемницѣтъ му; то, вземавши въ вниманіе всичкото вышеказанно до сега, весма е достоѣрно, що и при Симеона и при наслѣдницѣтъ му архіепископи българскій были са точно така независимы и самостоятелни до торжественното признаніе Даміана въ патріаршеска степень, и що самъ Даміанъ былъ е таковъ до усвоеніе нему титло патріаршеско и наименованіе патріархъ отъ Цариградскійтъ Императоръ и Синклитъ, и що онъ управлялъ е до тогава всичкъ Българіѣ и областитѣ на тогавашно българско царство по всичкытъ права, които са были дадены отъ царя Юстиніана Великаго на Охридска архіепископія, която въ

58) Leo Allati de consen. Lib. I, pag. 421 (citat).

59) Сего самаго Василя и св. Димитрій Ростовскій именува го патріархъ Търновскій. Глѣдай въ житіе св. Іоанна Рылскаго 19 Окт.

това време и принадлежала наедно съ града си на българско царство. Въ това нѣщо доволно ны увѣрява и Константинъ Багрянородный. Описоваючи палагнѣ циримоніи онъ говори: „Ако да присѣтствуютъ нѣкои си отъ Вѣсточны Патріарси на священи царскы праздиенства, то они предходятъ и послѣдуютъ въ таковъ исто порядокъ, каковъ всекій патріархъ има въ църква, а послѣ по нихъ Архіепископъ Българскій 60). Значи, Българскій Архіепископъ ималъ е първо мѣсто непосредственно послѣ четырытъ Вѣсточны патріарси каквото въ палатны-тъ, така исто и въ църковнытъ поредоцы. Значи, правото, което му было усвоено отъ царя Юстиніана Великаго, онъ пазилъ е и никакой не му го отнемалъ 61).

Но понеже скоро послѣ припознаніето Даміана въ патріаршеска степень Българското царство быде разрушено отъ Цариградскій царь Іоаннъ Цимисхій и отъ Руссытъ и, загубивши своего царя Бориса Петровича, быде оно покорено на нѣкое време Цариградскому царскому престолу; то ся пыта, могла ли е да съществува патріаршеска степень въ Българія и остана ли невависимостъта (*αὐτοκαίφαλία*) и самостоятелностьта (*αὐτονομία*) на българскійтъ архіепископъ неизмѣненна и послѣ това? Въ той случай ако и не нахождаме въ Византійскы лѣтописцы явно нѣщо нито за Іерархія българска, нито за патріарха, нито за паріаршество Българо-Силистрійско, но мы утвърдително казваме, шо ако и да былъ устраненъ Даміанъ отъ патріаршествованіе и даже ако е былъ свръленъ и отъ архіепископскій престолъ, обаче българската церковъ и Іерархія не были отчуждены отъ своята си независимостъ и самостоятелность, каквото ще ся удостовѣриме въ това нѣщо и отъ подолъ приведенното свидѣтелство. Но по преди пека да ся обръ-

60) *Memoriae popul.* Т. II, pag. 605.

61) Глѣдай 131 Юстиніанова Новела.

неме пакъ къ вышеспомятыйтъ съчинитель на каталога заради българскытъ архієпископы. Въ той каталогъ мы находиме, що Іоаннъ Цимисхій свалилъ е отъ патріаршество Даміана епископа Доростолскаго и патіарха всея Българіи; но изъ тыя слова не е видно, да е паднала заедно съ Даміана независимостъта и самостоятелностъта на Българската Іерархія. Въ спомнатытъ каталогъ ся говори: „Іоаннъ Цимисхій отрѣшилъ и отдалечилъ е Даміана отъ Патріаршество,“ но никакъ не казва, чи българската црковъ да е была покорена непосредственному управленію или власти на цариградскійтъ или на другъ нѣкой патріархъ. А що наистина не была българската црковъ покорена нито на цариградскій, нито на другъ нѣкой патріархъ тогавашный, Ниль Доксапатрій ясно свидѣтельствува. Онъ говори: „И послѣ откакъ Българетъ быдоха покорены и подчинены на цариградскій царскій престоль, българска црковъ останала е независима и никогда не е была подъ власть на цариградска црковъ, и епископытъ нейны (българскіи) были посвящаваны отъ нейнытъ си епископы“ 62). И така ако българската црковъ останала е независима и не была покорена на цариградска црковъ и ако епископытъ Българскіи сами посвящавали своитѣ си архієпископы въ това време, когато Българія и българскій народъ са находили подъ непосредственно управленіе на цариградскытъ царіе; то още повѣроятво е и съвършено е истинно това, що она е имала това преимущество въ това време, когато имаше она свои цареве — отцы и когато бѣше свободна отъ чуждо вліяніе и вмѣшательство въ нейны вѣтreshны и вѣнканшы дѣла. Въ противный случай никакъ не може да ся обясни: Откъде и какъ са ся являвали въ Българія всичкіи Българскіи Архієпископы послѣ първаго Архієпископа, когото прие Борисъ — Михайлъ изъ Цариградъ отъ Василія

62) Les Allati de consen. Lib. I, cap. XXV, № IV, pag. 432.

Славяно-Македонца? Защото нито въ летописи, нито въ цариградски царски кодексы, во всичко съществуваніе тогавашнаго българскаго христіанскаго царства на Балканскій Полуостровъ, не нахождаме да са были пращаны въ България Българскіи Архіепископы изъ Цариградъ или изъ Римъ. И можеше ли да быде това, щото България и нейна Церковь да бждатъ толкува презрѣны въ Римскы и въ Цариградскы очи, така, щото летописцыгъ въ своитѣ си дневници нещели нито да вспомнатъ за българскы пастыри и учители, ако токмо въистина са были пращаны тіа духовны българскы наставницы въ България изъ Цариградъ или изъ Римъ? Това нѣщо никакъ не можеме не токмо да кажеме, но нито можеме да помислиме; защото съвършенно знаеме, че каквото Римъ, така и Цариградъ всегда са ся интересовали за България и за българската церковь 63), ся са карали и ся са пречкали между себе си за права надъ българската церковь и ся са претичали единъ предъ другъ кой по-скоро да послужи на България и на Църквата ѝ, за да можатъ съ нѣкаковъ начинъ да ся мѣшатъ въ българскы дѣла и управленіе, което и до днесъ търпи Българскій народъ въ църковнытѣ си дѣла.

И така на основаніе всего вышеказаннаго утвърждаваме, що Българската Церковь послѣ първыйтѣ си независимый Архіепископъ, когото пріе изъ Цариградъ Българскый Царь святой Борисъ—Михаилъ, имала е свои Архіепископы изъ природны свои Българы, които Архіепископы были избираемы изъ средѣ среде на своитѣ Българскы Епископы и, послѣ откакъ ги утвърждавали Българскытѣ Ца-

63) Ако и сега при всичкій упадокъ нашъ тіа безсовѣстны Римски и Цариградски интереси не ны оставятъ на миръ подъ благотворното Султаново крыло да си отдѣхнемъ при наша-та Майчица Българска церковь; то колко по-выше были голѣмы тіа интересы, когато, можеме да кажеме на вѣрно, Цариградъ трепеталъ, а Римъ благоговѣлъ предъ Българско Владычество?

ріе, были възводимы на Архієпископска степень внетре въ Българія отъ Съборъ на подвластнытъ имъ Епископы, безъ да зависятъ отъ Римъ или отъ Цариградъ. И още поточно и по твърдо ся пазило това, когато Българія си имала своѣхъ политическѣ самостоятелность. Но и когато подпадна она подъ власть на Цариградскытъ Царіе, то и тогава нейнытъ Архієпископы ако и бѣха наистина назначаваны отъ тыя Царіе за тая степень, обаче они пакъ си останаха независимы (*αυτοκαίφαλοι*) и самовластны (*αυτόνομοι*) и не бѣха подвластны ни на Папа, нито на Цариградскій Патріархъ.

III.

Изъ историческы паметницы ако и да е извѣстно, що Цариградскій Царь Іоаннъ Цимисхій въ 971—975 год. завладѣ Доростоль, Столицѣ на Цългарското Царство и отведе съ себе си въ Цариградъ Българскаго Царя Бориса Петровича, който каквото плѣнникъ украшаваше Цимисхіевытъ входъ въ Цариградъ и побѣдѣ надъ Българскій народъ, но животната сила не бѣше още истребена въ Българытъ съвършенно; още ся нахождаха лица между Българскій народъ достойны да ся борать съ Цариградскытъ повелители. Таквы лица бѣха четири единоотробны брата, сынове на нѣкого си комита, мѣжа много силнаго между Българытъ, който, споредъ преданіе за построители на Зографска Святогорска Обитель, происходилъ е отъ родъ и племе на Юстиніана Великаго. И така изъ тыя четири брата най малкійтъ Самуиль, одаренный и съ воинственный духъ и съ силна воля, като зема въ рѣцѣтъ си управленіе надъ Българскійтъ народъ и като събра подъ свой прапорецъ българскѣхъ силъ, пренесе Българскѣ Столицѣ въ Охридъ, който преди това бѣше второстепенный градъ въ Българското царство, и оттамъ ся бори онъ — Самуиль съ сильныйтъ и кеварныйтъ цариградскій непріа-

тель до самата си смърть. Въ това време Охридъ щомъ токмо стана Столица на Българскійтъ царь, то и Охридскытъ отъ Юстиніана дядени църковны права, съ които българската църковь ся ползуваше послѣ отъ какъ пріяха Българетъ първыйтъ си Архіепископъ изъ Цариградъ и съ които ся украшаваха Преслава и Доростоль — Столицы на Българско царство, пакъ си дойдоха, казваме, тія права наедно съ царствующійтъ българскій владѣтель на първото си мѣсто — Охридъ и явно ся показаха въ лице на самытъ Архіепископъ Охридскій и всея Българіи (а), и си останаха томо неотлжчны до 1767 година, когато Цариградскій Патріархъ Самуилъ Византинъ коварно ги уграбна.

Въ истинностьта на гореказанното мы можеме да ся увѣриме изъ това, що Цариградскій царь Василій Багрянородный Българоубійца послѣ смъртьта на Българскійтъ Царь Самуила и на неговытъ сынове Гавриила и Іоанна (1014 — 1019 год.), когато пакори Българіѣжъ подъ своя власть и ѣжъ подчини на свой царскій престолъ, той остави Българытъ и въ гражданско и въ църковно отношеніе камъ той престолъ исто така, каквото ги найде и подъ Самуиловото управление (б). И особенно за църковнытъ привелегїи на Архіепископа Охридскаго и всея Балгаріи мы имамы ясно доказателство въ една отъ Василиевы узаконителны грамоты, съ която онъ потвърждава всички тыя права, които Юстиніанъ Великій даде на Охридска Архіепископія и коѣто грамотѣ Василій безъ да ся отнесе до свойтъ

(а) *Memor. popul. T. II. pars II. pag. 641. sub. an. 1017-1019. Ahris vero Metropolis erat totius Bulgariae et regia regum Bulgariae. — Ipsa est nominatissima illa Justiniana Prima, Justiniani patria, qua Ecclesiasticis, qua politicis supra plurimas urbes euecta.*

(б) *Memor. popul. T. II. pars. II. pag. 653. § 180. Nam. Basilius quidem Imperator, quo tempore subegit Bulgaros, nihil prorsum immutarat, sed omnia pristina conditione manere parmiserat, neque a Samuelis exactione aliam instituit. —*

цариградскій патриархъ вручи Іоанну Архіепископу Охридскому и всея Българіи 64). И така Василій като покори Българіѣ и ѣѣ подчини въ гражданско отношеніе своему царскому престолу, онъ ѣѣ подчини и въ църковно отношеніе пакъ тому престолу така, щото Пвтриаршескый цариградскій престолъ нѣмаше никакво намѣсваніе въ Архіепископство и въ Церковъ Българска. — Но каквото Архіепископството, така и Българската Церковъ са останали подъ непосредственно покровителство и распореджаніе царско, а не патриаршеско и Българетъ си имахъ Епископы изъ природнытъ си Българи 65). Изъ тѣя Епископы Българскій священный Соборъ избиралъ е Архіепископы заради Българската си Церковъ и, по соизволеніе царя, гы посвящавалъ въ Архіепископскій чинъ. За това нѣщо свидѣтельствува и Нилъ Доксапатрій, който е живѣлъ въ първа половина на единадесято столѣтіе и който бѣше съвременникъ на овый истый Василій Царь. Онъ, описоваючи въобще Іерархическы столнины, между другото и слѣдующее казва: „Българія, не бждеши отъ начало Българія, подобно Кипру е независима (*ἔστιν αὐτοκαίφαλος*); она не подлежала е ни одному отъ повысокытъ престолы, но самовластно (*αὐτονόμω;*) была е управляема и въ нея ся съвършавало рукоположеніе отъ нейнитъ ѣ Епископы. И пакъ онъ продължава и говори: „И она, сиречь Българія, останала е назависима

64) Въ *Σύνταγμα τῶν Θεῶν ἐκ τῆς Ἱερῶν κανονῶν Γαλ. ἐκ Πέτλη τομ. V. σελ. 266-269.* Е напечатана тая грамота, гдѣто именно указува на Юстиніаново узаконеніе.

65) Колко бы было желателно, ако Мудрото и Благотворителното Правителство на нашійтъ мудрый и милостивій Царь-Татко Султанъ Абдуль Азизъ обрнеше просвѣтеното си вниманіе на той Василіевъ документъ и съ исты слова Василіевы да загради уста-га на фенерскытъ безсовѣстны лъжцы и интриганты, които ся противѣтъ на царската воля, която ся заключава въ Царскій-тъ высокъ Ферманъ даденный на Българско Духовенство и Народъ!

(*αυτοκαίφαλος*) и въ това време, когато Царь Василій ѿ отне изъ българскы рѣще, но и никогда не беше подчинена она на Цариградска Церковь. Порѣди това и до сега Кипръ и България ако и приимать Епископы отъ Царя, но тѣ Епископы ся рукополагатъ отъ нѣхнитѣ имъ Епископы. Асамитѣ Области ся наричатъ Архіепископіи за това, защото са ови назависимы. България же има по выше отъ тридесетъ Епископіи, между които градъ Охриде има Първенство 66).“

Разгльдувающе ово свидетелство, което е толкова ясно и съвременно на премевытѣ въ управление Българскаго народа, видиме, първо, защото Доксапатрій указва какъ на отдавно вече същевовавша Българска Църковна назависимость, и второ, що послѣ отъ какъ ѿ завладѣ Царь Василій Българоубійца, Българската Церковь пакъ е останала независима и самостоятелна, каквото си была и по преди, така, што и преди Василія, и при Василія и послѣ Василія не была она подчинена нито подвластна на Цариградска Църковь, но токмо съ соизволеніе царско нейный-Българскій-Соборъ, събранный отъ нейни Българе Епископы, възводилъ е своитѣ си Архіепископы на свой Архіепископскій Българскій Престолъ. И въ ово никой не може да ся двоеуми, защото Доксапатрій, каквото очевидецъ, говори за това нѣщо, което происходило, можеше каза, прѣдъ очитѣму. Това исто потвърждава и Исторія. Послѣ Архіепископы Германа и Филиппа нахождаме на Охрискій Българскій Архіепископскій Престолъ Давида 67), роднаго Българина, който беше очевидецъ на Българското порабощеніе отъ гръцы, а послѣ него ся являва Архіепископъ Охридскій и всея Българій Іоаннъ, природный Българинъ изъ Дебрь

66) Leo Allat. de cousen. lib. I, cap. XXV § 4 (citat).

67) Scylice Blist. pag. 91 et 92. Cedr. Blist. pag. 710.

68), когото самъ Царь Василій е утвърдилъ въ това достоинство съ своя Царска грамота 69). И овый свѣтитель ако и съ соизволеніе Васиіево вступилъ въ това достоинство, обаче, безъ сомненіе казваме, онъ е былъ предизбранъ и рукоположенъ въ Архіепископскій чинъ отъ Соборъ на подчиненныѣ му Българи Епископы 70). Въ полза на това наше положеніе служи това доказателство, що до 1051-година не беше ся явилъ въ Българія още ниединъ ни Епископъ, ни Архіепископъ изъ Гръчкій родъ. Архіепископы Гръцы начнаха да ся являватъ на Българскы Архіепископы столицы послѣ вышеупомянутитъ природны Българи Архіепископы и послѣ упомянутаго Васиіа Българоубіеца и братаму Константина, именно въ царствованіе Константина Мономаха и въ Патріаршество Михаила Керуларія, когато Българитъ отнюдъ не можеха веке да противодѣйствуютъ на Цариградското лукаво могущество и хитроинтригантна политика. Първъ родомъ Гръкъ Архіепископъ Българскій е Левъ първый въ 1051-1053 години 71).

Не глѣдающъ обаче, на това, що отъ ово време начнаха да ся появяватъ гръцы на Архіепископскы столицы въ Българія, какъ вещь съвършенно покорена Цариградскому Царскому Престолу, по понеже она наедно съ нейната Църковъ и Іерархія беше покорена не Патріаршескому, а Царскому попеченію, то и Архіепископытъ ся являваха на Архіепископскій Столъ не по Патріаршеско, а по Царско съизволеніе и утвържденіе въ степенъ. Българскихъ Архіепископовъ и цвѣрсто са ся държали за Юстиніанвытъ пра-

68) Деборъ или Дибра и сега сществува — въ Албанія, — а отъ него и Дебрска Епархія, на която и сега жителитъ са чисты Българе и Арнауты.

69) Глѣдай по-горѣ 64-й цитатѣ.

70) Глѣдай тамо пакъ и *Calend. Eccl. Univers. Assem.* Т. III, pag. 158, et. Т. V, pag. 161.

71) *Chrit. Oriens.* Т. II pag. 292.

ва. Доказателство на това имаме у Иоанна Сцилице; онъ не указува ни на Патріарха, нито на Соборъ Цариградскій Патріаршескій, а говори направо, що послѣ Льва Българскаго Архіепископа, Царица Θεодора възвела е на негово мѣсто Теодула, който е былъ Игуменъ въ Монастырь св. Велико-мученика Мокія (72). Също така поставены са были на Архіепископскій Българскій Столъ и преемници Теудоловы, именно: Иоаннъ второй, Лампенскій Монахъ и сподвижникъ Патріарха Кефилина въ Царствованіе Константина Дуки. (73), и Иоанъ третій, нарицаемый Аиносъ. (ἄσινος) или невинопійца, въ царствованіе Никифора Вотаниата (74). —

По правата, които Царь Юстиніанъ Великій, какъ славишипъ, дарова на Охридската Епископія, вишеспомнатитъ Архіепископы беха пълномощны распоредители въ Българія въ църковно отношеніе, каквото свидѣлствувать за това ихны съвременници и самитъ Архіепископы Охридскій и всея Българіи. Наприм. такво свидѣтельство мы находиме въ едно писмо блаженнаго Теофилакта, Архіепископа Охридскаго и всея Българіи, което е писалъ онъ Епископу Халкидонскому Михаилу. Между други рѣчи въ това писмо Теофилактъ говори: „Единъ испѣденный изъ община монахъ българскый бѣше началъ да построй на свое мѣсто Монастырь съ право Ставропигіи, Мы му восприпятствувахме заради това, защото онъ нача свое дѣло безъ никакво наше позволеніе и съгласіе, и нѣма на това нѣщо никакво право ни споредъ правила църковни, нито споредъ гражданскы (общественны) законы. Когато забодѣ онъ кръсть на мѣстето заради прѣдполагаемый Монастырь, азъ го попытахъ: съ чіе право прави онъ това нѣщо, и чухъ отъ него странный и невразумительный заради мене отговоръ. Именно ми отговори, що онъ това

72) Memor. popul. Т. II, pag. 659.

73) Ibidem. pag. 660.

74) Ibidem pag. 667.

дѣло начинава съ позволеніе на Цариградскійтъ Патріархъ Странний, говорѣ, отговорѣ, понеже каквѣ вмѣшавинѣ има Цариградскійтъ Патріархъ и въ Българьтъ? Онѣ нѣма никаквы законны правдини да ся вмѣшае и да ся распоредува въ Българія; понеже тія правдини принадлежатъ само на нейный Архіепископѣ, каквото на нейна собствена глава“ 75). Изъ тѣя Теофилактовы слова ясно видиме, що каквото Българія така исто и нейни Архіепископы нимало не зависѣли отъ Цариградскій Патріархъ, а пакъ, отъ римскій папа нито да ся помысли, и що нито тому, нито другому не са давали нито най-малкы смѣтки (отчеты) за управление на Българія и на Българскытъ Іерархическы столнины, и що слѣдующе Архіепископытъ Български стѣпали на Архіепископскытъ си степени съ согласіето и утвържденіе на Царя, а не на Цариградскійтъ Патріархъ или на римскійтъ папа, който беше веке чуждѣ заради православнытъ Архіепископства и заради православна Церковъ и Христіанство.

Що наистина Българія и нейнытъ Іерархически столнины независѣха нито отъ Цариградскійтъ Патріархъ, нито отъ римскійтъ папа, а си ся управляваха само отъ свой си Охридскій Архіепископѣ, на това имаме ясны и очевидны свидѣтелства у слѣдующи писатели. Така напримѣръ :

а) Вышепомянутый Блаженный Теофилактъ на писмо скопскаго градоначалника отговара : „Не прилично е вамъ да ся вмѣшате въ великы и страшны дѣла, и намъ не е пристойно така безразсудно да дариме священнытъ работы, каквото милость, зашто отъ Епископытъ, които са рукоположены отъ насъ, единтъ пріеха Епископство заради служеніето си на тукашна църква. Заради нихно благочестіе и подвизи, каквото епископѣтъ въ Моравіѣ и въ Призрѣнѣ, друзи заради това, зашто ся прославиха въ Цариградѣ съ Кранснорѣчіето си и съ проповедь, каквото Епископѣтъ въ Ка-

75) XXVII Epistola Theophil. Michaeli Episcopo Chalcedonensi.

сторія и въ Бѣлградѣ, или пакъ заради добродѣтельныйтъ си животъ въ общежителны Монастири, каквото Епископаты въ Сѣзія. Има и сега едно праздно мѣсто въ Видинѣ, на което мѣсто мы, при всички наши усилія, още не можеме да найдеме достойнаго Мужа 76).“

б) Валсамонъ, жившій въ втора половина на дванадесято столѣтіе, въ изъясненіе на второ правило втораго Вселенскаго Собора говори : „Не удивляйся, ако найдешь и другы независимы (*αὐτοκατάλους*) Церкви, какъ на примѣръ, Българскѣ, Кипрскѣ и Иверскѣ. Понеже Архіепископа българскаго почестилъ е съ това достоинство Царь Юстиніанъ. Читай за него 131-й Юстиніановъ указъ, който е въ пята книга на царскытъ указы,“ 77). Въ друго мѣсто, именно въ помоканонъ на Патриархъ Фотія, който забѣлжева, що 131 Юстиніановъ указъ прави Охридскаго Архіепископа погълмъ отъ Митрополита, Валсамонъ пакъ говори : „Забѣлжи изъ настоящій 131-й Юстиніановъ Указъ привилегіитъ на Архіепископа Българскаго. Понеже онъ е Архіепископъ на Прима-Юстиніана — Отечество Царя Юстиніана“ 78). Каквото изъ първытъ, така и изъ послѣднытъ Валсамоновы слова е очевидно, що въ негово време Церковь Българска и нейны Архіепископы имали са независимость (*αὐτοκαταλίαν*) и самостоятельность (*αὐτονομίαν*), иначе въ първъ случай не нарекалъ бы Българскытъ Церковь независимѣ и самостоятелнѣ; а въ послѣдній случай, ако Българскытъ Архіепископы быха нѣмали независимость въ Валсамоново време и ако быха имъ са отзели Юстиніановытъ права; то онъ не бы указвалъ на читателитъ си : „да забѣлжатъ привилегіитъ на Архіепископа Българскаго,“ когато читатъ Фотіевы слова, а напротивъ онъ пѣ-скоро бы

76) Theophil. Epist. XIII.

77) Изъясненіе 2-го Канона на второй Вселен. Соборъ.

78) Namocan. Patriarch. Phot. edit. 1561 an. pag. 4, cap. V.

показалъ, чи тѣя привилегіи не сѣществуватъ веке, ако и да са были нѣкогда. Значи Юстиціановытѣ права въ Валсамоново време са сѣществували въ Охридска Българска Архіепископіи и Архіепископъ Охридскій и всея Българіи съвършено и свободно ся ползувалъ съ нихъ.

е) Георгій Акрополитъ жившій въ тринадесято столѣтіе, пишуць за Теодора Комнина, Князя Тессалийскаго, говори: *Димитрій, Архіепископъ Българскій облече Теодора въ Царска Порфира, защото Димитрій е Архіепископъ самовластенъ ('Αυτόνομος ὢν) и никому не дава смѣтки (εσαπή, отчетъ) въ своето управление, и заради това има власть да помазува Цареве. 79).*

г) Никифоръ Григорасъ (1295–1345 г.) въ втората си книга говоряць за Охридскаго Българскаго Архіепископа, Охридъ направо нарица оуъ Митрополіѣъ Българскъ независимъ и самостоятелнъ, на която и Търновъ е былъ подчиненъ преди Българско Асѣновско Царствованіе въ Търновъ 80).

Изъ всичкыте вышеприведенны свидѣтельства само отъ себе излезва това заключеніе, що и въ свършуваніето на дванадесято столѣтіе и въ начало на тринадесето столѣтіе Българската Церковь имала си е свои независимы и самостоятелны Архіепископы, които каквото не были подчинены на нѣкоя друга Церковь, така и никому не давали смѣтки (отчеты) за своето Църковно управление. Въ полза на това заключеніе говори и това още, що во време на Димитріевото Архіепископство, областъта, която носи сега име Българія, щомъ ся учини независимо Царство Българско подъ управление на Асѣновцы — потомцы на Царя Самуила, имала е своего особнаго Патріарха и Епископъ Търновскій,

79) Les Allat. de consen. lib. I, cap. XIV, § 4. (citat). Memor. popul. T. II, pars II, pag. 722 et 723.

80) Gregoras Lib. II.

подчиненный попереди Охридскому Архиепископу 81), почестенъ быде съ патриаршеско достоинство 82).

Но не обръщающъ вниманіе на това, що България ся раздѣлила въ ово време на двѣ Архиепископства, изъ които едното е было собственно въ Българско Царство, а другото въ Цариградско владычество; обаче и двата Архиепископства ся были независимы и самостоятельны, а слѣдователно Българската Църковь и Іерархіята ѿ и въ овый случай не са были подчинены никакому небългарскому патриарху, а само на своитѣ си Българскы Архиепископы, и ихнытѣ Архиепископы всегда са ся ползовали съ правата на независимостъта до по-выше отъ половина на миналото осемнадесето столѣтіе. Свидѣтельства и за това намѣрваме пакъ въ самытѣ Цариградскы летописцы, въ църковны писатели и даже въ своеручнытѣ документи на Охридскытѣ Архиепископы. Така на примѣръ :

а) Маттей Властарь, жившій въ четьринадесето столѣтіе говори: „Никакому Патриарху неподчинены Церкви са тыя: Църковь Българска, коѣшто почестилъ е Царь Юстиніанъ, каквото е извѣстно изъ неговъ обнародванъ указъ“ и пр. 83). И пакъ: „Архиепископы Българскій и Киарскій по 131-о Юстиніаново узаконеніе иматъ право да зиматъ клирицы отъ подвластнытѣ имъ епископы и дагы возводятъ на епископскій степенъ“ 84). Изъ тыя двѣ свидѣтельства Властаровы всякій може да ся увѣри, че и въ негово време Архиепископъ Охридско-Българскій былъ е не токмо самъ независимъ и самостоятеленъ, но ималъ е и пълнѣ власть на Епископытѣ, които занимавали Българскы Еписко-

81) Grigoras Lib. II.

82) Jibidem, et gaogr. Acropolit in. Ejus Historia.

83) Ματθ. τοῦ Βλασταρ. σύνταγμα κατὰ στοιχεῖον edit 1859.- ἐν Ἀθήναις том. IV, σελ. 258. —

84) Πηδάλιον-ἐν Λειψιᾷ τῆς Σαξωνίας edit. 1800 σελ. 19 σημ. I.

пски столицы. Ако бы Архієпископъ Охридско-Българскій нѣмалъ пълнѣ и самостоятелнѣ власть, то онъ не бы могль безъ всекое сношеніе съ Цариградскій Патріархъ и безъ позволеніе на той Патріархъ да зима отъ Епископътъ си клирицы и да ги прави владыцы, и Властарь не бы му приписалъ тѣѣ власть, а напротивъ Властарь, каквото Цариградскій Геромонахъ, пѣскоро бы отнеслъ тѣѣ власть камъ свойтъ Патріархъ, или пакъ каквото обьяснитель на църковнитѣ каноны, обвинилъ бы Българскаго Архієпископа за преступленіе на правилата и узаконеніята Вселенскихъ Соборовъ; но на противъ, Властарь, каквото видѣхме, направо и открито утвърждава, що църковь българска не е подчиненна ни одному Патріарху и що Архієпископъ Българскій има право да зима клирицы отъ подвластнытъ му епископы и да ги възводи въ епископскій чинъ, и при това още Властарь говори за такво едно право, което съществува въ негово време и предъ очитъ му, а не за такво, което нѣкогда да е съществувало. И дѣйствително Охридско-българскій архієпископъ ся ползовалъ съ пълна власть и самостоятелность и во всекое свободно отъ политическы обстоятелства време могаль е да ѣж простира надъ свичкытъ страны, усвоенны отъ Юстиніана на Охридска архієпископія. Изъ исторія е извѣстно, що въ четиринадесето столѣтіе въ царствованіе Душана, ся образовъа цезависимо Сърбско-Ипекско Патріаршество. Но това Патріаршество ся яви и ся утвърди отъ първъ пѣтъ само съ соизволеніе на Охридскійтъ архієпископъ, каквото таковъ, който е былъ самовластный църковный начальникъ и распорядитель и на тая страны, изъ които ся състави округъ на Ипекскійтъ архієпископъ или патріархъ, исто така, каквото и Охридска независима архієпископія съ подчиненытъ ѣ области ся яви и ся утвърди отъ Юстиніана по соизволенію Папы Вигилія, който бѣше църковный начальникъ надъ тая архіє-

пископія и надъ тый области. И за явленіе и утвърженіе на това Ипекско независимо архіепископство нито поменъ има за да ся искали согласіе или волижъ отъ Цариградскій патриархъ, а пакъ отъ Папа нито на умъ имъ дошло. 85). При това нахождаме още, що въ първъ пѣтъ на окончаніе чотыринадесятаго столѣтія са ся уредели Влашка митрополія въ Търговище и Молдовска въ Сучава и що каквото епископытъ Влашки и Молдавски са зависѣли отъ своитъ имъ Митрополиты, така исто Митрополитытъ имъ са зависѣли отъ Охридскы Архіепископы, и Цариградскій царь Іоаннъ Палеологъ когато ся вращаше изъ Віена (Бечъ) чрезъ Влашко и Молдова, каквото имающій Охридско-Българскж церковь въ непосредственно свое вѣдѣніе, учинилъ е митрополитытъ Влашкаго и Молдовскаго независимы отъ Охридъ. 86). Споредъ това, ако Влашкитъ и Молдовски-тъ Митрополиты въ 14-е столѣтіе бѣхж подчиненны Охридскому Българскому Архіепископу и ако Іоаннъ Палеологъ ги освободилъ отъ подъ властью му; то слѣдува, що токмо той архіепископъ е ималъ пълнж самостоятелнж власть надъ нихъ и що слѣдователно съ такво право на църковното самовластіе и самостоятелность, онъ е останалъ надъ българскытъ епископы, които ся были до него по-близу отъ Влашко и Молдова и които собственно са съставлявали неговъ ближайшій округъ.... 87).

б) Кодинъ, жившій въ това време, когато Турцы завладѣхж вече всичкій Балканскій Полуостровъ наедно съ Цариградъ, не оставя Архіепископа Охридскаго и свея Българіи въ нищо по-долъ отъ Цариградскаго и отъ другы-тъ Восточны Патріарси. Описъвающъ посвященіе и возведеніе Патріарха Цариградскаго на патриаршескій Столъ, Кодинъ

85) Исторія Слав. Райча том. II, стр. 614.

86) Глѣдай у Кондика Куропаката за Іоанна Палеолога.

87) Истор. изслѣд. за Охрид. и Ипек. Архіеп. 1869 стр. 16, acta patriarch. Constantip. T. I. CCXXXIV edit. 1860.

къ това притура, що не токмо другытъ три Восточны Патріарси, но и Архієпископъ Българскій също така ся возводи въ свой чинъ, каквото и Цариградскій Патріархъ. Ето исты Кодиновы слова: „Съ подобенъ начинъ, сирѣчь подобно Цариградскому Патріарху, и неизмѣнно бива провозглашеніе и назначеніе и на другытъ Патріарси: Александрійскаго, Антиохійскаго и Іерусалимскаго и не токмо на тыя патріарси, но и на Архієпископа Прими-Юстиніаны Охридскія и всея Българіи“ 88). Съ таковъ начинъ и въ пятнадесято столѣтіе нахождаме Охридскаго Българскаго Архієпископа не само независимъ и самостоятеленъ, но даже равнаго на Восточнытъ Патріарси и съ почести и съ власть. Защото ако Охридскій Българскій Архієпископъ беше былъ подвластенъ Цариградскому Патріарху, и ако беше му давалъ смѣтки за управление на Охридо-Българската црковь; то съ нищо не щеше да ся отличава отъ простытъ Митрополиты и Архієпископы, които са носили токмо еднъ титулъ по извѣстность и главенство на градищата, и производството негово въ архієписконскій чинъ щеше да е подобно производству на послѣднытъ, които са ся рукоположили непосредственно отъ Патріарха и были подъ негово непосредственно вѣдѣніе. На противъ това, Архієпископъ Охридскій и всея Българіи ималъ е пълнъ свойъ власть и е моглъ во всякое време да ѣж простира надъ всичкиѣ области, които Юстиніаново узаконеніе подчинява на Охридска Епископія. За това нѣщо ново свидѣтелство и новъ достовѣрность ни даватъ Лѣтописцытъ на Молдовскытъ Князеве, които лѣтописцы са утвърждаватъ на една преписка между Князя Стефана Воевода и Архієпископа Охридскаго Доротея, найдена въ рылскій Българскій Монастырь. Така напримѣръ: послѣ това откакъ Іоаннъ Палеологъ извади Молдовскаго Митрополита изъ подъ власть на Охридскія Архієпископъ и

88) Codin de offic. palat. Cap. XX.

подчини того митрополита на Цариградскій Патріархъ, Молдовскій Князь Стефанъ Великій въ 1445 година проси Охридскаго Архіепископа Доротея да посвати въ Молдова новаго Митрополита на мѣсто умершаго и онъ получи отъ Доротея правото дозволеніе безъ отношеніе до Цариградскійтъ Патріархъ: *Нека*, казва въ писмото си, *Нека Молдовскитъ Епископы рукоположатъ споредъ правила Църковны новаго своего Архипастыря 89)*. И така, ако Молдавската Церковь въ петнадесато столѣтіе получала свои Митрополиты отъ Охридскы Архіепископы; то още пѣвыше е вѣроятно и дѣлна была Българска Церковь да подлежи подъ негово вѣдѣніе и да го има за върховнаго своего управителя, която Церковь сѣставлявала е най близкъ неговъ Епархіѣ. Споредъ това можеме утвърдително да мыслиме, че и въ ово време българскій народъ споредъ Юстиніановытъ узаконенія въ църковно отношеніе отнюдъ не подлежалъ е подъ власть и управление на Цариградскійтъ Патріархъ, а получавалъ е всичко нужно заради своята църковь и Іерархіа отъ своитъ си независимы и самостоятелны Архіепископы и напълно са ся ползовали съ правата, които Юстиніанъ дарова и усвои на Охридската Епископія.

Но това е мало; даже когато и Турското Царство ся утвърди въ Цариградъ въ половина на петнадесатото столѣтіе и когато всесовершенно България вѣобще подпадна подъ Турско владычество съ уничтоженіе на Търновското Българско Царство и патріаршество, то и тогава Юстиніановытъ права въ лице на Охридскытъ Архіепископы останаха си во всички своя сила и тіа Архіепископы си останаха самостоятелны и назависимы отъ Цариградскійтъ Патріархъ. И ако не можеха веке да устоятъ противу поли-

89) Грѣдай Историч. Магазинъ Дакіи Т. I, стр. 277. издад. въ Букурещъ 1845.

тическитѣ обстоятелства и противу Цариградскитѣ патриаршескы интригы предѣ простодушнытѣ и добрытѣ Султаны заради да простратъ пакъ тѣя Юстиніановы права надѣ Епархіитѣ, които бѣха подчинены на уничиженното Търновско Патриаршество, обаче они повыше отѣ двѣ столѣтія ся бориха за тѣя независимость и самостоятельность съ Цариградскитѣ Патриарси, които начнаха веке да купуватъ у Султаны каквото Цариградскій Патриаршескій престолъ, така и Архіепископствата, що имаха независимость 90). И така угнѣтаемытѣ Българскы Охридскы Архіепископы при всичка, говориме, борба съ Цариградскитѣ Патриархъ удържаха своѣйтѣ независимость и самостоятельность до повече отѣ половина на 18-е столѣтіе. Въ това ны удостовѣрява и слѣдующее дѣйствіе Охридскаго Българскаго Архіепископа, което не е свойственно на единъ подвластенъ Архіепископъ. Така напримѣръ, въ шестнадесято столѣтіе во време патриаршества Іеремія ся е явилъ въ Цариградъ Охридскій Архіепископъ Прохоръ съ царскы документы предѣ Султаногото правителство за да докаже, че градъ Верея не принадлежала на Солунска митрополія, а на Охридска Архіепископія, но онъ срѣщна силнаго противника у цариградскаго патриарха, който ся задължи да плаща за градъ Верея на всяка година по сто жълтицы. Споредѣ това и Прохоръ ся врати въ столицата си безѣ успѣхъ, обаче и Патриаршеството Цариградско остана да внася тѣя пары на правителството ежегодно съ четыритѣ тысящи жълтицы, които оно внасаше за Патриаршескитѣ престолъ 91). Въ истина изѣ тѣя Прохорова поступка не ся види толку ясно Архіепископската му независимость и самостоятельность, но требѣ да земеме въ вниманіе това, каквото замѣтихме и по горѣ, що никой отѣ подчиненытѣ патриарху епископъ не е

90) Chronic. Philipp. Cyprii pag. 304, 382, 404.

91) Ibidem. pag. 397, 398.

въ правото си безъ согласіе и безъ соизволеніе на самыи-тъ си Патріархъ да иде предъ политическото правителство съ свои правдины или съ прикупки за да уголѣмува своіѣ-тъ епархіѣхъ, а ако и бы ся рѣшилъ нѣкой си на това ; то въ таковъ случай по-скоро бы ся обрѣналъ онъ право къ Патріарха, а не къ Султана, каквото и сега ся прави въ Цариградската Церковь ; що подчинены-тъ патріарху епископы могатъ да присоединяватъ градища и села отъ друга епархія къ своята си заради църковно управление или споредъ свои правдины или презъ покупка не отъ Султана, а отъ Патріарха своего. Но у Прохора видиме противно : Онъ каквото независимый и самостоятельный Архіепископъ дожда въ Цариградъ предъ Султановото правителство да ся сѣди съ Цариградскійтъ Патріархъ за градъ Верея. Кромѣ това мы имаме единъ Турскій Документъ отъ Охридското Турско сѣдилище, който носи датѣ отъ 937 година споредъ турско лѣточисленіе и на който първообразътъ ся находитъ въ Святогорскій Зографскій монастырь ; въ той Документъ Прохоръ ся именува Патріархъ.

Послѣ Прохора ся явява въ 1564 година Архіепископъ Охридскій и всея Бѣлгаріи Паисій, който въ ово време първый присѣтствовалъ е на Соборъ, събранный въ Цариградъ заради да низфрѣлятъ отъ патріаршескій цариградскій престолъ исполненнаго беззаконія и всякія неправды Патріарха Іоасафа 92). Що дѣйствително и онъ подобно на предшественницытъ си е былъ независимъ и самостоятеленъ Архіепископъ и ся е полззвалъ съ правата Юстиніановы, въ това ни удостовѣряватъ неговы три грамоты отъ 1566 година, каито ся съхраняватъ и до сега въ Зографскій Святогорскій Монастырь. Достоверно не е известно по каковъ случай ся останали тія грамоты въ овый монастырь, но заради нашъ предмѣтъ они служатъ за твър-

92) Chronic. Philipp. Сургіи. pag. 407—409.

до и непоколебимо свидѣтельство. Тія грамоты са писаны на име Тимотея Митрополита и Екзарха надъ православныѣ христіаны и священство, които са имали мѣстожителство въ Италія, именно: въ Апулія, Василиката, Калаврія, Сицилія, Мелитъ, Далмація и во всички западни страны (δουτικαῖς μέρεσι), и самъ Паисій показва въ нихъ не токмо своѣхъ независимость и самостоятельность надъ тыя православны жители чрезъ своего Екзарха, но и Охридскѣ Църковъ нарица право Патріаршіѣхъ. Ето неговы исты слова, които са турены въ окончаніе на всекоя изъ тыя грамоты: Ἐδώθη ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πατριαρχείῳ τῆς Πρώτης Ἰουστινιανοῦς Ἀχριδῶν, καὶ ἐσφραγίσθη μετὰ τῆς ἡμετέρας καθολικῆς σφραγίδος τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς ὑπεργίας Θεοτόκου μετὰ κηρίου πρασίνου, καὶ ὑπεγράφη Ἰδίᾳ χειρὶ μετὰ πρασίνης, κατῶ ἔθος ἐστὶ τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησίᾳ. Сирѣчь: *даде ся въ наша Патріаршія на Първа Юстиніана Охридска, и тури ѿ ся печатъ на наша Соборна Църква Благовъщенія Пресвятыя Богородицы съ зеленъ восокъ, и ся подписа отъ моя собственна рѣка съ зелено (чернило), каквото е обычай въ наша Църковь.* А въ неговъ подпись ся провиждатъ всичкитъ области, които Юстиніанъ подчинилъ е на Охридската Архіепископія. Онъ ся подписува въ тыя три грамоты: „Паисій, Милостию Божіею Архіепископъ Первыя Юстиніаны Охридскія и всея Българіи, Сербіи и проч. (καὶ τῶν λοιπῶν). Послѣ Прохора и Паисія нахождаме Архіепископа Охридскаго и всея Българіи Гавріила изъ Боснія Славянина съ право независимости, и въ неговъ подпись отъ 1582 година видиме всички тыя области, които Юстиніанъ подчинилъ е на Охридска Архіепископія. Онъ ся подписалъ: „Гавріилъ, Божіею милостию, Архіепископъ Первыя Юстиніаны Охридскія и всея Българіи, Сербіи, Албаніи, Македоніи, Молдо-Влахіи, Унгро-Влахіи и проч. 93). И при това още,

93) Christ. Oriens, T. II, pag. 299. Chron. Philipp. Cyrrii Append. pag. 407—409. Види въ посланіе къ Арменскы Христіаны за Григоріанскій Календарь.

неговъ подписъ стой непосредственно послѣ подписы на Восточныѣ четири Патріарси, именно послѣ Антиохійскаго Патріарха, сирѣчь на това исто мѣсто, което Юстиніанъ указалъ е Охридскому Архіепископу и което явно указува на негова самостоятелность.

Съ тѣя исты права на независимостъта и самостоятелностьта, какъвто имали досегашныѣ Охридскіи Архіепископы, видиме Охридскаго Архіепископа и въ по-късно време. Нектарій, жившій въ седманадесето столѣтіе (1613—1630 година), въ борбата своя и на предшественицыѣ си съсь демонското славолубіе и любоначаліе и корыстолюбіе на интригантното Цариградско патріаршество, ако и ся ползовалъ съ титло на всичкыѣ области, усвоены отъ Юстиніана на Охридска Архіепископія, ако и ся подписувалъ: „Нектарій Архіепископъ Първыя Юстиніаны Охридскія и всея Българіи, Сербіи, Албаніи, и прочихъ мѣсть,“ но за обща българска жалость останалъ е самовластный управитель само надъ шесть ближайши митрополи и десеть Епископіи 94). Въ послѣдующее време Архіепископы Охридскіи и всея Българіи ся са силили да упазятъ и надъ той послѣдній округъ свой Патріаршеското си титло, което са носили они по-преди какъвто независимы и самостоятелны Архіепископы 95), но Восточныѣ Патріарси ся са противили на това и не щели веке да имъ припознаватъ това титло, какъвто ни предава Графъ Марсель, жившій въ Цариградъ въ 1691 година и узнавшій явно самъ лично, що освѣтъ четириѣ Восточны Патріаршества, ся находило въ негово време още едно православно Охридско Патріаршество 96).

94) *Christ. Oriens.* T. II, pag. 300 (citat). *Miraci lib. I. Notitia Episcopat. cap. 9.*

95) *Les Allati de consens. lib. I, pag. 421* (citat).

96) *Описание военного состоянія Оттоман. Имперіи въ Русскомъ переводѣ, часть I, стр. 6.*

Що истинно и въ окончаніа на седмьнадесето и въ начало на осмьнадесето столѣтіа Архіепископъ Охридскій и всея Българіи ималъ е таѣжъ независимость и самостоятельность, въ това ны удостовѣрява и Хрисантъ Патріархъ Іерусалимскій, жившій въ ово време. Онь въ своя сивтагма въ изъясненіе на 8-е правило третіяго Вселенскаго Собора говори: „Πρῶτα ἀὐτοκαίφαλλον Ἀρχιεπισκοπῶν) ἐστὶν Καρχηδονικῆ, δεύτερα Κιπρική, τρίτη Οὐριδικῆ, понеже на петый Вселенскій Соборъ почтена быде съ независимость (αὐτοκαίφαλος ἐπιμῆθη) 97). Освѣнь Хрисантово утвѣреніе за независимостьта и самостоятельностьта, които Охридскитъ Архіепископы са имали въ негово време, мы и послѣ него сжъ удостовѣрваме въ това нѣщо изъ своеручны писма на истытъ Архіепископы. Такво едно писмо ся нахожда въ Зографскій свитогорскій Монастырь съ дата отъ 1755 година мѣсяца Маіа 30-й день, което е писано отъ Діонисія Архіепископа Охридскаго на неговъ Воденскій Митрополитъ. Діонисій въ това писмо ся подписува съ зелено чернило не *Архіепископъ*, а право *Патріархъ Охридскій*. Ето неговыйтъ точный подписъ: Πατριάρχης Ἀχριδῶν Διονύσιος ἐπι βεβαίῳ. Сирѣчь: *Патріархъ Охридскій Діонисій удостовѣрява*. Слѣдоватдно ако Діонисій нарица себе си Патріархъ, то никакъ не можеме да са сумнѣваме за независимостьта му; зашого, каквото казахмы и погоръ, Валсамонъ утвѣрждава, че патріарси са ся нарицали само тіа Архіепископы, които были независимы и особито Охридскытъ Българскы Архіепископы имали такво право. И самата Архіепископіа Охридска ся именовала: *патріархія*, каквото видиме и въ царскійтъ Берать даваный на Цариградски Патріарси.

Но всичкытъ до сега казанны Архіепископы Охрид-

97) Πηγάλιον edit. 1800 σελ. 119. σημείωσις I, — Доситей за церк. достоинства (чиноположеніе) стр. 48. —

ския и всея Българіи при всичката си борба съ Цариградска корыстолюбива и властолюбива Патріяршія не са могли да устоятъ противу хитрыгъ замысли и интриги нейны. Они отъ време на време са ся ущърбавали отъ властта си надъ епархіи-тъ, усвоены на Охридска Епископія споредъ Юстиніановы узаконенія, и най-послѣ настѣпило време трудно, време горчиво, време убійственно и заради послѣдній остатокъ на Архіепископската имъ независимость и самостоятельность. Интригытъ надвили! И ся искало да ся яви само единъ по-безсовѣстенъ отъ по-предныгъ безсовѣстны Цариградеки пазители на църковныгъ каноны и священны узаконенія, който бы ся рѣшилъ да потѣпчи припознатыгъ отъ всичкиа православна църковь Юстиніановы священны узаконенія за Охридо-Българска Църковь и да отнеме отъ тая църковь и послѣднійгъ ѳ животъ. Таковъ ся е искалъ, таковъ и ся е нашель въ лице Самуила Византина, пронирливаго Цариградскаго интригантина! Той завистливый и непримиримы гонитель на знаменитаго и по ученость и по добродѣтеленъ животъ извѣстнаго Евгенія Българиса 98), и испълняемый отъ гнусно славолюбіе, властолюбіе, корыстолюбіе и интригы предъ престолгъ на добродушныгъ и простосърдечныгъ Султаны, найде време да посели въ душата на добраго Султана Мустафа сумнѣніе заради вѣрноподданническаго преданность на независимыгъ славено-българскы Архіепископства камъ Царскійгъ престолъ, исто така, какво и сега Антимъ 6-й и негово съдружіе клевети и интригува противу насъ Българи. Той хитрый Цариградецъ Самуиль отъ една страна ся съвѣщава съ Ипсиланты за умноженіе на Еллинскій родъ и за вѣсатановленіе на едно Византійско Гръчко Царство въ Султановата Държава, а отъ друга страна съ свойственныгъ на Цар-

98) Τὰ περὶ τῆς 'Αυτοκράτορος 'Αρχιεπισκοπῆς 'Αχρίδος 1859 σελ. 81.

риградецъ фанариотскы хитры интригы подлиза подь правителство Султаново, клевети независимытъ словено-български Архіепископіи, че ушь ся са съединили съ Аустрія противу Султановата Държава, и простодушный Султанъ Мустафа простосърдечно слуша вълка облеченнаго въ овча кожа и му са склонява да испълни неговытъ пакостны и за самата му Държава замысли. Исто така, каквото и сега въ наше време прави Антимъ шестый, пакостникъ не само заради наша народность и православна Церковь, но и заради самата Султанова Държава. Онъ наедно съ своето съдружіе не жали ни православно христіанско испълненіе, ни православно Христовъ вѣрж, ни православно Христовъ Церковь, нито свойтъ си совѣсть, нито свойтъ си душъ, токмо за да може да достигне великытъ гръчкы идея чрезъ покровителствуемы отъ него въ Турска Държава Атинскы и въобще Гръчки Силлогоси и пропаганды; идея, — да умножавать гръчкый родъ отъ Българскій народъ и да ся распространи бѣдното Гръчко Кралевство отъ Султановата Държава въ Македонскы и Тракійскы Българскы населенія. И всичко това онъ и съдружіето му прикрывать подь видъ на доброжелателството си камъ Султановыйтъ Престолъ, а на самото дѣло заради ущърбъ на самыйтъ престолъ!

Българе съотечественници! Ето таквы и на тыя подолны козны и хитры интригы на Цариградскійтъ Патриаршескій Престолъ убиха наши Архіепископства и уграбихъ нашытъ Църковны независимость и самостоятельность! Таквы и на тыя подобны Гръчки клеветы предь Султановыйтъ Престолъ фрѣлиха насъ въ робство на тая интригантна и корыстолюбива патриаршія, а отъ Султанова-та Държава отцѣлиха Елладската имъ независимость! И пакъ и сега каквото и всегда ся изливать подобны Сатанинскы козны предь очитъ ни съ умыслъ, за да могатъ они недосвършенното да свършвать отъ тая Държава въ полза на своето

си малолюдно и сиромашко царство! Чрезъ таквы и на тыя подобны не токмо не христiанскы, но и безчеловѣчны интригы и клеветы и до днесъ при всичкото Высоко благоволеніе на милостивый-тъ ни Царь—Татко не можеме да ся избавиме отъ тыя забравивши Бога и челоуѣчество интриганты и клеветници, и отъ вихно безчеловѣчно насиліе върху стадото, за което Господь нашъ Исусъ Христосъ излі Божественнѣтъ си и безцѣвнѣтъ си кръвь! Тія противнии Христу Господу своему пастыри и до днесъ не ни даватъ ниго на една минута да отдѣхнеме подъ мирный покровъ на Великійтъ Благодѣтель и Царь — Татко нашъ Султанъ въ върноподданническата ни покорность камъ Высокійтъ Му Престоль! Тыя и на тыя подобны интригы и клеветы принудиха нашитѣ Архипастыри — Отцы да преклонатъ колѣната си предъ тая интригантна и безсовѣстна пазителка на вѣрата и Църквата и съ горкы слъзы да подпишатъ свое осужденіе а наедно съ това и смъртьта на Охридо-Българската църковна независимость и самостоятельность!

Да вспониме ли тука за тая нещастна година, когато послѣдній Архiепископъ Охридскій и всея Българіи съ горкы слъвы на очитѣ си неволею е преклонилъ колѣна свои предъ гордата и интригантна Цариградска Патріархія и съ трепещуща рѣка е подписалъ свое осужденіе **Οὐχρίων** **ἀρσενίως** **ἠπόσχετις**? Ахъ! Кое Българско сърдце! Коя Българска душа може безъ скърбъ да вспомне 1767 година 16-й Іаннуарій, когато мы Българе всесъвършенно останаме яко овцы безъ пастыря! Въ овая нещастна година и день скончася и послѣднійтъ остатокъ на църковната независимость и самостоятельность на Охридо-Българската Архiепископія. Въ тая година и день пронырливостъта и лукавата хитрость на Цариграескій Гръкъ патріарха Самуила найде мѣсто предъ невиднаго Султана Мустафа и при-

пуди Арсенія Охридскаго и Калиника Ипекскаго да ся отречать отъ своитѣ си Архіепископскы престоли, а едновременно съ това той хищный вълкъ уграбна отъ Архіепископитѣ имъ и самѣтъ независимость и самостоятельность и презъ единъ излъганъ Царскій Берать усвои ги на Цариградската Патріаршія съ всичкытъ подвластны на Архіепископитѣ епархіи 99).

Что стана послѣ това съ Арсенія Охридскаго и Калиника Ипекскаго? Мы това оставяме да говорѣтъ письменныѣ документи и още живото преданіе, което ся учувало въ святогорско-Зографско Българско монашество. Нека письменныѣ документи ны увѣряватъ за испѣждане Арсеніево и изъ Битоля, коѣто остави онъ себѣ си за до смъртна-та си прехрана 100); Нека Зографкото Българско братство ни говори за заточеніето Арсеніево въ Св. Гора въ Зографскій монастырь, гдѣто при еднородното си монашество Арсеній е нашелъ до послѣдны свои дни утѣшеніе въ на-сущно прехрануваніе; Нека Зографскій на Карея конакъ проповѣдува за живѣніето му тамо; Нека за смърть-та и погребеніето му свидѣлствувать неговыѣ труженническы мощи, които почивать въ основаніята на Коначката църква; Нека, най послѣ казваме, Българско потомство чита въ Зографскы църковны поменицы подъ 1793 година име Ахіерея Арсенія за вѣчно поминовеніе и нека си напоминя козны-тѣ и интригытѣ фенерскы противу народныѣ му пастыри! А мы основящися на вышеприведенныѣ вѣрны и истинны свидѣтества ще кажеме токмо, че правата за независи-мостьта и самостоятельностьта, които дарова на Охридска Архіепископія Юстиніанъ Великій, благочестивѣйшій нашъ

99) Читай за всичко това въ Историч. Изслѣдованіе за Охрид. и Ипекска Архіепископія издадено въ 1869 година.

100) Историч. Изслѣд. за Охрид. и Ипекс. Архіепископіи издад. 1869 стр. 22. —

предакъ — Славянинъ Охридскій съ соизволеніе на Папа Вигинія и съ припознаваніе отъ всички православна церковь на пятый Вселенскій Соборъ, ся пазихъ и въ обширенъ и въ тѣсенъ кръгъ въ Българска церковь и Иерархія и съществовахъ въ нея безпрестъчно до 1767 година. На основаніе тѣхъ правъ Архієпископы Охридо-Българскіи бѣхъ пълномощны распорядители въ свой окръгъ и никому отъ по-высокытъ Иерархически престола не давахъ никаквы смѣтки за свое управленіе.

Нъ въ 1767 година 16-й Іаннуарія тая независимость и самостоятельность, казваме, разбойнически быде уграбпата отъ Самуила Патріарха Цариградскаго презъ свойственнытъ му Гръчки Византиски интриги предъ простодушното Султаново Правителство и доведена до това, што (τὰ ἐξῆς τοῦ δε τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ὀνόματος ἀποξενθῆναι τῶν Βασιλικῶν πινάκων, καὶ ὡς μηδέποτε λογιζομένου γεγόνοτος 101). Така е записала фенерската синодого това събытіе въ своя фарисейска кондика! Така е и учинила! И дѣйствително и сега мы видиме, що не токмо титло Архієпископія е уничижено, но и самото име Охридъ избрисано е изъ титлото на пращаемытъ тамо отъ тая синадого агенты — епископы, а имъ усвоила епископско име на Преспа ὁ Прεσπῶν. Така е точна въ злобытъ си и въ противухристіанскы-тъ си дѣла тая фенерска враждебна Синадого!

Но нека да прослѣдиме още и да видиме бѣгло, що стана съ епископытъ, останалы отъ бывшитѣ независимы Архієпископы Арсенія Охридскаго и Каллиника Ипекскаго? И той вопросъ ни разрѣшава пакъ тая иста фарисейска фенерска кондика. Въ тая кондика ся видятъ една подиръ друга оставкытъ на тыя епископы, а за нихното угнѣтеніе, принужденіе и заточеніе въ свята Гора и въ другы разны стра-

101) Въ Патріаршеска Кондика, Истор. Изслѣд. за Охрид. и Ипек. Архієп. 1869. стр. 31.

ны достаточно е писмото на Черногорскій тогавашній Митрополитъ Савва Петровичъ отъ 1776 година, въ което онъ описалъ тѣя бѣдствія Московскому Митрополиту Платову 102).

И така послѣ насилното устраниеніе на тѣя Славяно-Българи епископы отъ епархіитъ имъ, фенарскитъ агенты-епископы съ своитъ си развратны полчища налѣтъхж каквото плотоядны птици на Славяно-Българскійтъ отъ враждебна фенарска ржка убить трупъ! И така Славяно-Българскій народъ отъ Дунавъ до Ядро море и отъ Сава и Драва до Солуна Града како овцы безъ пастыря стана богаты ловъ на фенарското гнѣздо, богато сокровище да храни фенарскы-тъ страсти и съ свое богатство, насилно извличавно чрезъ фенарскитъ агенты-епископы отъ насущныйтъ Българскій хлѣбъ, да дава возможность за осъществленіе на Великата Идея Ипсилантова и Самуилова за да въздигнатъ будущтъ мечтаемж Еллино-Византійскж Държавж (а) на мѣсто Султановыйтъ Престоль, каквото и сега Антимъ 6-й и неговъ Гръчкій родъ това исто върши подъ видъ на мнимото си доброжелателство камъ той Престоль, по който престоль онъ подрыва чрезъ покровителствуемы отъ него неговы и Атинскы Силогосы и пропаганды по Македонія и Тракія.

Но при всички тѣя убійственны превратности Българско сърдце, Българска душа можеше ли да забрави своѣтъ църковнж славж и своето църковно-народно величіе? Пovyше отъ сто години подъ тежкійтъ и безчеловѣчній яремъ фенарскій и подъ всеокрушающее фенарско угнѣте-

102) А за напредъ името на Архіепископіята да ся изстерже изъ царскитъ таблицы и да ся почита какъ че не е съществовало. Пакъ тамъ стр. 94, 95, 96.

(а) Единъ очевидецъ посѣти въ текуща 1873 година Атинж и ни каза, че лично е видѣлъ Землеписжтъ Хартж на бжджщата мечтаема Византійска Имперія, която харта е печатана въ Лондра на мушама преди двѣ години. —

не можеше ли тая нивинна душа да остане до толкува нечувствена, щото да не вспомне за своитѣ Пастыри—Отцы? — Охридъ и Илекъ са двѣ имена неизгладими изъ Българско сѣрдце, изъ Българска душа! Охридъ заради Българина Македонца е това завѣтно име, въ което оны види и прежднѣтъ си църковнѣ славѣ и прежднето си Иерархическо величїе. Той подтѣпканъ отъ грѣчко-финарско духовенство вѣрноподаникъ Султановъ щомъ заговори за Охридъ, подига замѣслениото си чело и съ сѣрдечно въздыханїе произноси: „Това е столица на нашитѣ преждбывши Патріарси“! Да, Македонецъ каквото и всекій Българинъ и сега глѣда и ще глѣда на Охридска Свято-Климентова църква какъ на църква на неговитѣ Патріарси; за щото въ той благодатный Божїй домъ отъ онова време и до сега ся е упазилъ Архіепископскїй или Патріаршескїй Столъ отдѣлно отъ епископскїй; въ той столъ, въ тая църковна Българска слава и величїе архіепископы Охридскїи и всея Българїи са стояли въ време на Богослуженїе и отъ тамо са осѣнявали съ небесно благословенїе Българскѣ-тѣ Православнѣ Христовѣ Цаствѣ!

Послѣ всички тая очевидны, вѣрны и необоримы доводи и свидѣтельства за узаконенїе, за църковно припознаванїе и за сществуванїе на Охридо-Българскѣтѣ Архіепископскѣ независимость и самостоятельность и за закопоприступното присвоенїе на тая независимость и самостоятельность отъ странѣ на Цариградскѣтѣ патріаршіѣ, мы тука ся запираме мало за да пытаме: На какво основанїе лукавытѣ Грѣцы лѣжатъ свѣтътъ, че Охридо-Българското независимо архіепископство или патріаршество никогда не сществовало и че Юстинїановото заради него узаконенїе е подложно? О! ты роде лѣжливый и интригантный, кога ли ще ся избави Българскїй народъ отъ тебе!..... Но нека да попытаме, каквото и много пѣти сме пытали, и законо-

пристъпното Цариградско патриаршество: Като подчинен-
ныйтъ на Охридската архіепископія епархіи отъ само начало
бѣхъ въ Папскій църковный отдѣлъ и никогда не бѣхъ въ
Цариградско църковно управленіе, и като тія епархіи ся
зети и усвоены на тая архіепископія отъ папскійтъ отдѣлъ
и нейна независимость и самостоятельность быде узаконена
въ това исто време, когато и на това патриаршество ся
указа мѣсто, въ което дѣлжно бѣше да ся ограничи оно,
и като тая независимость и самостоятельность быде всецър-
ковно признана и освятена отъ дванадесеть столѣтія; то
споредъ кои църковны каноны и правила имало е и има оно
право да завладѣва и да присвоява тыя или другы епар-
хіи и архіепископскытъ имъ независимость и самостоятел-
ность безъ всекое попытуваніе Всеобщъ Вселенскъ Църк-
въ?.... Що ще каже това любоначално патриаршество и
на осмо правило на третій вселенскій соборъ, въ което
всичка Вселенска Церковь выки велегласно и казва: „Да
ся пази и въ другы управленія и церкви по всегдѣка, —
щото никой отъ Боголюбивытъ епископы да не тури рѣка
на друга епархія, която по-преди и отъ начало не е была
подъ него. И ако е нашель това отъ другога, то да ся
даде назадъ, за да ся не тѣпчатъ отеческы каноны, нито
даже чрезъ священнодѣйствіе, за да пѣма мѣсто гордость на
мірското обладаніе... И така Святый и Вселенскій Соборъ
заповѣдува да ся пазятъ заради всекоя епархія чисти и не-
наслованны правата ѣ които ѣ, принадлежатъ още отъ на-
чало и които споредъ стары обычаи са ся нашли.“ И проч.
Като оставяме това своекорыстно патриаршество да отго-
варя на той Вселенскій църковный вопіющій противу него
гласъ, мы ся обръщаме пакъ на свой предметъ.

И така послѣ вышеказанното, що ни останува още да
кажеме? — Да кажеме ли въ заключеніе, що Българскій
народъ забораვენъ быде веке на всегда отъ Бога, или об-

речень быде заради всегдашно робство на фенарското духовенство? Българе Соотечествеиницы! Той же Богъ милости и щедротъ давно презъ своего Пророка е казалъ и за веекого изъ насъ: „аще и мати забудеть отроча свое, но Азъ не забуду тебе.“ И воистина когато въздыханія наши по свое родно духовенство ся умножихъ и напълнихъ небо и землѣж; когато слъзы на нашитъ сыроты и вдовицы отъ това безчеловѣчно фенаерско духовенство облиха престолтъ на Всеправеднаго Небеснаго Судія Бога Саваоѳа; Когато чаша на Божійтъ гѣвъ ся испълни отъ беззаконіята на това духовенство и поиска отмъщеніе отъ нелицемѣрвыйтъ сѣдъ Божій; то Всеимлостивыйтъ Богъ, Който управлява сѣрдце царево, обрати и милостивото и правосѣдното сѣрдечно око на нашійтъ Чадолубивъ Царь-Татко Султанъ Абдуль Азисъ камъ нашитъ дълголтны въздыханія, камъ нашитъ вѣрноподданническы слъзы и камъ фенаерското беззаконіе, и Той Высокій нашъ Благотворитель като съ милостивото си Царско слово каза: **“Да ся турни веке предѣль на Български-тъ праведны оплакуванія”**; то правосѣдното Негово Прарителство, послѣ петнадесетгодишното разглѣдуваніе на нашитъ цѣрковны правдины, възобнови тыя правдины съ единъ Высокославенъ Царскій Ферманъ, основанъ чисто на цѣрковны каноны, каквото го иска и Православната Христіанска вѣра и Православната Христова Церковь. Но Цариградската Патріаршія, която е грабителка на тыя наши правдины, признаты отъ Вселенски Соборы и отъ всички правослѣвны Христовы Церкви и освятенны отъ дванадесетъ и повече столѣтія, тая патріаршія, казваме, при всички свои проекты и съглашенія заради возвращеніе на тыя правдины, тая патріаршія, повторяваме, като видѣ себе си отъ една страна оголена отъ личны, корыстолюбивы и плотскы интересы, а отъ друга страна, че предначертаніята Испилантовы

и Самуиловы ся осуемяватъ; то не само ся въспротиви и сега още ся противи на Царската воля, изреченна въ Високійтъ Царскій Ферманъ, и не ще да ѣ припознава, но и ся вооружи първо съ анатемы и афорезмы противу нашето духовенство, а като видъ свое безсиліе и въ това противузаконно оружіе, найпосль изрече едно найнеправедно, найзлобно, найпротивохристіанско и найбеззаконно изрече-ніе подъ име схизма не токмо на това Българско духовенство и не токмо на Българскій народъ, но и на всички о-ныя, които почитатъ това духовенство и които иматъ все-каквы сношенія съ него и съ народъ Българскій. Колку са безсовѣстны и Богоотступническы тѣя постѣпки на тѣя безсовѣстна Патріаршія, всекій благоразумный не токмо Христіанинъ, но и друговѣрецъ гы познава и въ душата си ся гнуси отъ нихъ. Обаче мы пакъ пытаме и непре-станно ще пытаме, ако бѣде нужно: Защо быдоха тѣя не-праведны, незаконны, противуевангелскы и неоснователны анатемы, афорезмы и схизмы противу насъ отъ това про-тивно Христу Господу своему духовенство? Отъ ревность-та ли негова по слава Божія? Ахъ! далеко е слава Божія отъ това горделиво, славолюбиво, любоначално, безчеловѣч-но и интригантно духовенство! Негова мысль и дѣла не сѣ за да пасе добръ стадо Христово, за което Господь нашъ Іисусъ Христосъ изль своѣж святѣ и Божественнѣ кръвь; не за да насалждава Божественны истины въ това стадо; не за да ся слави Богъ Господень во святѣмъ Дусѣ: О-тець и Сынъ и святый Духъ, не; но негова мысль е за мѣрско владычество надъ Българскій народъ, е, за да може да поселява въ Македоніѣж и въ Тракіѣж великѣтѣ Панел-линскѣ Идеѣж заради осѣществленіе на мечтаемѣтѣ бѣдѣ-щѣ Византійскѣ Имперіѣж, като духовното владычество му дава и пѣлиж надеждѣ заради умноженіе на своята му на-родность отъ Българската въ тѣя страны народность и ка-то мыслеше оно, че тѣя страны веке са Гръчко достояніе

споредъ мнимыйтъ въ нихъ Еллинизмъ ; но като споредъ Царскійтъ ферманъ, който е согласенъ и съ проектътъ на това извращенно духовенство, естествено ся искаше да ся возвратятъ църковнытъ правдини на Българытъ споредъ многочисленността имъ въ тѣя страны, и като видѣ оно, че споредъ това заради него мѣсто емень нѣма тамо споредъ многочисленността на Българскійтъ народъ, и като ся увѣри, че надеждытъ му за панеллинизма и за мечтаемата Византійска Имперія ся осуетиха ; то друго не му остана, освѣнъ да прибѣгне камъ вышеизреченнытъ срамы и осждителны не токмо заради него, во и заради всичка православна Христова Церковь средства : да предава на анатемы и афорезмы и да признае за расколници едно духовенство и единъ народъ, които въ Хуистовата Церковь са засвидѣтелствованы отъ всичкій христіанскій и нехристіанскій свѣтъ за пò-правовѣрны, за пò-православны и за пò-благочестивы не токмо отъ грѣчката народность, но и отъ самый-тъ нейный Патріархъ и отъ всичкій-тъ му Синодъ, които турятъ печуены въ исторія чловѣческа интригы предъ Правителството ни върху насъ токмо и токмо за да можатъ да уничтожатъ, ако е възможно, даденныйтъ ни Царскій ферманъ, така, щото въ самото още начало на освобожденіето ни отъ нихъ пакъ да ны туратъ подъ свое противно на Евангелско ученіе владычество. (6). Таковъ е сега на Престоль Златоустовъ Антимъ 6-й Патріархъ Цариградскій и Съдружіе негово !

Но нека да попытаме, ще ли Българинъ Македонецъ да преклони още еднашь шійтжъ си подъ жельзныйтъ фенаерскій яремъ, когато той повече отъ всекого Българина има право на църковната си независимость и самостоятельность въ лице на Охридскытъ си правдини, които неправедно му

(6) Исусъ Христосъ казва : Царство Мое не отъ міра сего есть, а Апостоль Петръ казва на Пастыритъ : Пасите еже въ васъ стадо Христово не нуждею, но волюю, и не яко обладающе, но образы бывайте стаду....

грабна Ипсилантовыйтъ единомысленникъ Патріахъ Самуилъ въ 1767 година, каквото ясно пò-горъ ся показа? Ще ли той умъченый и онеправданный Българинъ Македонецъ замъчи за тья неговы правдины и ще ли равнодушно глѣда, какъ безъ него да ся наслаждаватъ неговытъ родны братія съ църковна свобода? Ще ли той невиноватъ Македонецъ, но гниющій въ темницы за избавленіето си отъ фенаерскытъ си убійцы, ще ли, казваме, още веднажъ да бѣде онъ робъ на фенаерскій произволъ и на своето си огнище да бѣде проводникъ на Великата Еллинска Идеа за ущърбъ на Милостивыйтъ си Султанъ-Царь-Татко? Мы това никогда неможеме да повѣруваме; мы отъ малы години знаеме негово благородно сърдце и чувствителнѣ душѣ и камъ правдѣдоската му вѣра, и камъ правдѣдовскытъ му правдины, и камъ родното му слово; но при това отблизу знаеме и вѣрнопоподданническото му чувство и преданность камъ Державныйтъ Султановъ Престосъ, и сме увѣрены, че и мылостьта Царска и заради него не е прекратена, и заради него Царското слово е напълнило съ свой отгласъ и неговъ небосклонъ, ся чулъ и въ негово сърдце и въ негова душа Царскійтъ гласъ: **Правдины Църковны ся возобновляватъ и ся даватъ на Българскій Православный народъ!** Послѣ това нека фенаерь интригува предъ Высокотото Царско правителство! Нека онъ и негово содружіе клеветатъ предъ това мудро и правосѣдно Правителство! Но Българинъ Македонецъ, каквото и всекій Българинъ, знае произнесенното и съ златны слова написано Царско слово, вѣрува въ него, благодари своего милостиваго Царя-Отца, държи словото Му каквото священный залогъ на отсѣдената Му правда и, при всичкытъ си затрудненія, чека и търпи и интригы, и клеветы, и темницы, и иска, и ще иска съвършенното изпълненіе на това свято и заради него милостиво изрѣченіе Царско: **Правдины църковны ся возобновляватъ и ся даватъ на Българскій Православ. народъ!**

